

MÉG JELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... &gt; 10.—

Negyedévre ... &gt; 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

# A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

BUDAPEST,  
VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések  
felvétele ugyanott.

— © — Budapest, augusztus hó 4. — © —

## Krónika.

### Budapest ellenségei.

— aug. 2.

Mindenesetre sokkal könnyebb a rendőrség dolgai miatt a kezét ökölbe szorítani, mint azokról írni. Vanak helyzetek, amelyekben még az Anatole France-féle szkepticizmus is impetummá változik; pártszenvélylyé, pártdühé, amelynek karakterére nézve azután mindegy, hogy csak a népgyűlési szónoklatig jut el, vagy barrikádokat épít az utca felszakított kövezetéből. És bár magam edzett indifferens vagyok, meg tudok érteni sok minden elkeseredést, ami az utóbbi hetekben mérges virágként nyílt ki a rendőrség ellen. Nem csodálkozom az ujságírói frázison, amely Majoros Ádámot egyszerűen a Golgothát járó Jézushoz hasonlítja, és értem, ha az emberek nevetőgörcsbe esnek, amikor azt olvassák, hogy az államrendőrségnek katonás fegyelem alatt álló tisztviselői bizalmat szavaznak az ő főhaduruknak, doktor Boda Dezső főkapitánynak.

Nehéz egy ügy a rendőrség. Alig tudok helyzetet, amelyben az emberben, mint egy belülről jövő megismerés, úgy keletkeznék ez a megállapítás:

— Jó, hogy van rendőrség is! Kell, hogy rendőrség is legyen a világon!

Talán nyári vasárnapi estéken érezhet az ember ilyesmit, ha külvárosi utcákon bolyong és ittas emberekkel találkozik, akiknek mind a tiz kezeujja olyan, mint a nyitott bicska. Ilyenkor meg tudunk egymást érteni. De a legritkább eset, hogy a rendőrség ilyen alkalmakkor jelentkezék előttünk. A pesti ember más vonatkozásokban ismeri a rendőrt. Egy-egy nagy politikai küzdelemnek az emléke van rendszeren a rendőrhöz hozzánőve, és ha Magyarország történetének legutolsó negyven esztendejére visszaemlékezünk, itt-ott is, az idők ijesztő mélyéből fölbukkan egy ember, aki gyalog jár, vagy lovon ül, revolver, kard van az oldalán, üt, vág, kaszabol, mámoros, deliriumos kegyetlenségben dolgozik és tapossa a nőt, a férfit, a gyermeket.

A rendőrt ebben a beállításában Bródy Sándor rajzolta meg egyszerűen és az intuitív emberlátásnak azzal a hatalmas művészetével, amely talán egyedül képes arra, hogy magát egészen a mások helyzetébe, vagy lelkivilágába transzponálja. A rendőr, akit Bródy Sándor »A dadá«-ban megrajzolt, fölséges írói munka, de ezenfelül — talán akaratlanul — még politikai

dokumentum, sőt szociológiai zsánerek is. Abban a rendőrből — és az az igazi rendőr — megismerjük azt, ami a rendőrt tüntetések alkalmával izgatja, bátorítja, hevíti, az, ami a gyalogjárókat letaposó lovasrendőrrel ebben a munkájában szent zászlót láttat maga előtt és kirieleizoni csatamarsokat zenget a fülébe. Ez a valami pedig az, hogy a pesti rendőr ugyszólván egytől-egyig — paraszt.

A paraszt szóba most sem azt a lenézést viszzük bele, amit azelőtt szokás volt tenni, és nem is övezzük azzal a glóriával, amivel a fiatal szociológusok mostanában övezni szokták. A paraszt az paraszt. Más ember, mint mi. Föl tud kelni, reggel négy órakor, de képtelen az éjszakázásra. Szalonnán élél kilenczven esztendeig is, de belehalna, ha füstös téli délutánon kettőtől nyolczig ülne a pesti kávéházban, mint mi. A paraszt nemesebb, mint mi, de hitványabb is, mártirabb, de egyuttal gézengúzabb is. És végül is oly távol áll tőlünk, mint a maláji ember a chicagói világpolgártól. A bruxellesi házbérfizető polgár — ezzel legyünk tisztában — inkább közelít meg minket, mint a nagykorösi magyar paraszt, és bizonyos, hogy életmódjában, gondolkodásában ő is hasonlatosabb a flamand paraszthoz, mintsem ahhoz a honfitársához, aki az ő hazájának a fővárosában él.

A paraszt gyűlöl minket. Ellenségének néz, kiuzsorázójának, gyilkosának. Mi utazunk az első osztályban azon a vonaton, amelyiken neki a harmadikban a helye. Mi eszünk húst. Mi iszunk kávé. Mi viszzük el a fiát katonának. Mibőlölünk lesz a doktor, aki az ő gyermekét medicinákkal kinozza, hogy végül is megölje. Mi találtuk ki az iskolát csak azért, hogy a parasztyerek a földeken ne segíthessen a szülőjének.

No és a paraszt most az egyszer nem görnyedt alázatosságban kerül szemben a városival. Most ő állhat ki az utca közepére, dirigálhatja a kocsikat és az embereket följelentheti, fölöncsipheti, bekisérheti, éppen úgy, ahogyan azt otthon látta gyermekkorában egy nagyon nagy urtól, — a zsandártól. Már maga ez is mily izgató dolog. Sisakosan parancsolni. Hát még ha együvé kerül a sok sisakos. Ha a lovak patája ütemesen kopog az aszfalton. Az ő fülüknek szép zene ez a kopogás. A parasztfiúnak a város iránt érzett fanatikus gyűlölete szimfóniákká olvad ebben a kopogásban. A kard is szolgáltat némi kis zenét és a lábikrát ugyancsak kéjesen csiklandja a lovaglósizmába szoritott nádpálca. Azután sokan vannak. Egymástól is megmámorosodnak. Szeretni kezdik egymást és most

már mindegyiknek az is fáj, hogy a másik — nemcsak ő, a másik is — megkínzott paraszt, nyomorult, szegény ember... család... gyermekek... odahaza egy kis föld... a tiszt ur vezényel... hajrá, hajrá, bűdös czibil, most meghalsz, itt a kapu alatt!

\*

Van ezenkívül másvalami is. A budapesti államrendőrség lassacskán autonóm testületté női ki magát. Már nagyobb exterritoriális jogokat élvez, mint a pápa a római Vatikánban és — mi még nem tudjuk, de ők már érzik — állam az államban.

Thaisz Elek... Török János... Rudnay Béla... Boda Dezső... Ahogy ezeket a neveket halljuk, mintha csak valami önálló fejedelemség uralkodóinak a listája volna. És jellemző, — ugy-e? — mindenki emlékszik arra, hogy ki volt budapesti főkapitány a kiegyezés óta. Az igazságügyminiszterek neveire nem tudnánk ilyen pontosan visszaemlékezni. Igaz, azok kevésbé voltak fontos emberek, mint ők, a főkapitányok és azonfelül többen is voltak. A miniszter hamarabb kopik, hamarabb bukik bele valamilyen afférbe, mint a rendőrfőkapitány, aki tuléli a kormányt, a saját belügyminiszterét, mindenkit. Ő nem vonja le a politikai pártváltozásoknak a konzekvenciáit, inkább megidézeti az egyik fogalmazójával reggel kilencz órára azt, aki néhány év előtt mint miniszter, vagy államtitkár a főnöke volt.

Ember legyen, aki a hatalma, az állása és a személye biztonságának ilyen őserdeje közepette el nem veszti a szerénységét, az önmérsékletét és azt a tudatot, hogy elvégre ő sem dalai láma, aki tudvalevően az összes halandók közül az egyetlen örökéletű. Csak a legnaivabb újságírói tudatlanság emlegeti most Lukács Lászlót, vagy Jakabffy Imrét, őket, a szegény belügyminisztert és a szegény belügyi államtitkárt téve a történelemért felelősekké. Lukács... Jakabffy... Hát tudják az urak, hogy Boda Dezsőt immár hányadik politikai irányzat szolgálja? Pontosan a harmadik. Elsőbben jöttek a darabontok. Ők koronázták őt királylyá. Neki hódolt be azután a koalíció, és most az ő cselekedeteiért kénytelen felelni a munkapárt.

A budapesti főkapitány szinte elmozdithatatlan. Olyan nagy ur, hogy ha kedve telik, hát még nem is kell uraskodnia. Megengedheti magának azt a fényűzést, hogy enyhe legyen, kedves, szelid és gyöngéd, amilyen a jó menyasszony, vagy amilyen Haynau Gyula báró volt a bukása előtt, az utolsó napon, amikor még a hatalmat gyakorolta.

\*

Szóval, egy armádia parasztlegény, aki ellenségesen nézi Budapestet, a várost. A parancsnokuk pedig abszolút ur. Nem olyan korlátolt ur, amilyen az angol, vagy a norvég király, hanem olyan igazi kis nagyur, mint amilyen például Sforza herceg volt a középkorban, Milano kegyetlen szivü ura. Egy hübéres feje-

delem és az ő paraszti eredetü csapata. Ez van itt. És itt van egy város, szép, fejlődő, ahol a hatemeletes ház már egyáltalán nem ritkaság. Ez a két tábor, amely egymással szemben áll, nézi egymást éveken át farkasszemmel, hideg haraggal, azután jön egy tüntetés, népgyűlés. A köruton ujra szikrát vet a kövezet a rendőrlő patája alatt, kard zörög, a felügyelő a sipba fuj, és ez a lárma, lódobogás, kardzörgés, sipolás mind együttvéve valami csodálatos »Simfonia contadina«-ként zeng a falu keménycsontozatu fiainak fülébe.

Muscadin.

## Minden rohan...

Minden rohan. Szegény magányos,  
Hiába nézed a kék csillagot,  
Az élet nem bus, nem talányos,  
Az élet harczol: züllik és ragyog.

Minden rohan. S a nagy talányok  
Meddön virulnak fönn a kék ürön  
S mig lelkeken ül méla átok,  
Mások gyönyörbe hullnak szédülön.

Minden rohan. S rohan az élet  
S reád mi vár, te kérdő s álmódó?  
Mély óceánja semmiségnek  
S az alvilági, hallgatag folyó.

Minden rohan. Rohanj te is már,  
Hisz ugy is későn indulsz, balgatag,  
Leszüreteltek mindent itt már,  
Tiéd tünt őszök holt pompája csak!

Juhász Gyula.

## Tréfa.

Irta: KOSZTOLÁNYI DEZSŐ.

Eleinte minden csendesen ment. Világos szeptember volt. Gyümölcsök teljétől roskadtak a fák, az udvarokon beföttek tettek el télire, rézkotlákban keverték a szilvalekvárt. Később jött az október, reggel gyenge ködökkel. Napközben még mindig meleg szelek fujtak, a legyek sem haltak meg, fekete bolyokban nyüzsögtek az ablakokon. Lassan szüretelni kezdtek. Éhes darazsak lakmároztak a körtéken. Este a szőlők felé, az országutakon csodálkozva álltunk meg, az égre bámultunk, ahol rakéták szikráztak, égő fejjel, a sembe furódva, hihetetlenül. Forrt a must — pinczék homályán — az ászokfákon. A csipős fiatal bor, mint a parasztpeszgő, kaparta — mérgével és mézével — a részegek torkát. Duzzadó gohérfürtöket láttunk s kövér nők melleire gondoltunk. Az ősz érzéki zámata megigézett, buja rothadtsága visszarámitott. Sárgadinnyék héjai széttaposva heverték a kisvárosi aszfalton, amiket nyár óta nem takarítottak el, a pohos görögdinnyét megütötte a guta, szétpukkadtt a hőség-től s hullája a kövezeten gőzölgött. Mi egyre vadabb és örültebb kalandokon törtük a fejünket, különösen délután, a tanuló-teremben. Lassan fűteni kezdtek.

Az iskolaszolga — egy száraz öreg szerb — reszketve hozta be a hasábfát, a felaprózott rőzséket s meg- rakta a kályha gyomrát. Pedig még meleg volt künn.

Azon kezdtük, hogy apró hecczeket eszeltünk ki.

Egy délután — három óra tájt — elloptuk a rövid- látó eminens szemüvegét.

Már-már sötét volt a teremben. A piros arczu- szőke fiu egyszerre csak izegni-mozogni kezdett, fész- kelődött a helyén, lehajolt, felállt, de úgy, hogy az orrával nekiment a falnak és a fogasnak. Ez még in- kább idegessé tette. Hogyha valamit keresünk, erőre kapunk a kudarczótól, a szeszélyünk szenvedélylyé és meggyőződéssé válik. Így történt ez nála is. Végig- kotorta összes zsebeit, kétszer-háromszor, minden al- kalommal sokkal gyorsabban, mint előbb, aztán a pad alá bujt, lehasalt a földre s orrát a poros padlóra nyomva, kereste a szemüveget. Gyáván kunczogtunk. Szájunkba gyürtük a zsebkendőnk. A nevetőizmok reszketésétől kipattant szájunkból a peczek dörögve, heves robajjal, mint az ágyu csövéből a golyó, a ne- vetés még erősebben tört ki. Talán azért neveltünk annyit, mert nagyon-nagyon féltünk.

A tanárjaink többnyire sovány és szigorú papok voltak, akiknek izmos kezében irgalmatlanul suhogott a sárga nádpálcza. Exaltált arczczal csináltak rendet. Mióta neszét vették, hogy az iskolában forradalom üti fel a fejét, minden pillanatban felbukkant hátunk megett a fekete reverenda, egy-egy papi alak, szikáran és sápadtan, mint a hittérítő a vademberek között. A parasztyerekek vastag nadrágját kegyetlenül ki- porolták. Tizennégy-tizenöt évesek voltunk, mégis gye- rekek, vásott, furcsa kamaszok. Átkutatták a zsebeinket, a fiókjainkat, nem szabad volt kimennünk a vá- rosba, éjjel állandóan virrasztott egy fráter. Mi azon- ban tuljártunk az eszükön. A motozás után onnan, ahol nem is sejtették, bűvész-kézzel kivettük azokat a szerszámokat, amelyek az ugratáshoz elengedhetet- lenül szükségesek voltak. Ismertük a terepet. Az egész diákokthon ki volt preparálva céljainkra. A katedra alatt földalatti vezetékek futottak, amelyeket az utolsó padból láthatatlanul mozgathattunk, de az egész in- tétet a hatalmas melléképületeivel és laboratóriumai- val szinte kerekéken gurult, annyira aláaknáztuk or- sókkal, spárgákkal és drótokkal. A saktáblát nem ismeri jobban a sakkmester, mint mi az iskolánkat. Mindent pontosan felmértünk. Tudtuk, hogy az áldo- zat a kertben mikor botlik meg, és élveztünk minden pillanatot, amely addig eltelik. Zsebünkben készen álltak a dióhéjak, a békarakéták, a pattogó kakas- gyufák kiszámított négyszögekben voltak elszórva, a zugó szerszámok kezelői alkalmazkodtak a körülmé- nyekhez, az »assa foetida«-t jóelőre dobtuk az izzó kemencze lapjára, úgy hogy kellő pillanatban a kon- czert teljes volt, egyszerre működtek a tréfa tűzérei, zenészei, akikhez aztán a hatás emelésére a tréfa illat- szerészei is csatlakoztak. Nem birtak velünk. Októ- ber végén minden vigyázat ellenére egy kitűnő társunk- nak sikerült belopózkodnia a dormitóriumba, az igaz- gató hálósobájába, megközelíteni az ágya fölött lógó szenteltvíztartót, amelybe tintát öntött.

Az igazgató este telehintette az arczát tintával s reggel — szórakozott ember lévén — mindenkinek nagy gaudiumára tintás arczczal jött be a matema- tika-óra.

Novemberben már járvánnyá vált a nevetés. A nevetés gonosz epidémia. Csak kevés jó belőle. Hogyha tulságosan élvezzük, akkor elfulladunk és köhögünk, az arczunk elsápad és kipirul, fáj a derekunk, csik- landja a hónunkat, a tarkónkat, a bordánkat. Nem is mulatságból neveltünk tán. Viszkető bizsergés szállt

minden tagunkba. Örültünk nagyon az életnek s talán futottunk előle. Betegek és szomorúak voltunk.

Az igazgató egy késő délután maga elé hívott ben- nünket, a zöldposztós asztal elé, ahol két égő gyertya között egy fekete feszület komorlott. Lángoló arc- czal beszélt:

— Az ördög incselkedik veletek. Az ördög...

Igazat adtunk neki. Ugy éreztük, hogy ezen az őszön az ördög tréfál, az áll a hátunk mögött, az kény- szerít uj és uj csinyekre, de nem tehattunk ellene. Kicsit mégis elszomorodtunk. Helyzetünket menthe- tetlennek láttuk. Meg voltunk győződve, hogy már mélyen elzüllöttünk, nem lehet rajtunk segíteni és a pokol vár ránk, amelynek kinjait a hittanár a biblia szörnyű szavaival, kárminnal és feketével festette le nekünk.

Decemberben két diákokat kicsaptak. Ekkor ki- csit megszeppentünk. De az üldöztetés még erősebben összekapcsolt és most már a kétségbeesés dühével tréfáltunk. Igaz, a tréfáinkat csak egymáson próbál- tuk ki. Nem mult nap, hogy valami ujat ki ne talál- junk. Este a lepedő alatt rendszeren egy vizes lavórt találtunk, amibe a vigyázatlanok sziszegve ültek bele, de nem ütöttek zajt, nehogy észrevegye a fráter. Pár- nánkba fojtottuk nevetésünket. Reggel gyufa pör- költe talpukat, a cipőnkbe vizet öntöttek, a nadrá- gunk szárát, a kabátunk ujját czukorspárgával kö- tözték össze, a könyveinek s a füzeteinket az ágy alatt találtuk meg. Ezek a fogások is elavultak. Lát- hatatlan sodronyokat feszítettünk a szobában, amik- ben este tízével-huszával buktunk el s bevertük a hom- lokunkat. Tüket és szegeket csempészünk a párnák közé. Sokan sebeket ejtettek a testükön. De a vért némán letöröltük, a sebeket neveltünk, büszkén és hősiiesen viseltük.

Egy decemberi éjen két fiu kiszökött az intézet- ből. Átugrottak az alacsony kerti falon s bementek a városba, hogy hírt hozzanak nekünk, mint a köve- teink. Mindnyájan együtt éreztünk velük. A sötét- ben igazgatót vártuk őket. Árulástól nem kellett tartanunk, mert az első eminens, a piros arczu, szőke fiu, aki a tanárok kéme volt, egy emelettel följebb aludt, külön szobában, egy hallgatag és beteges német fiuval. Nehezen multak az órák. Időnként kinéztünk a folyosó ablakán, nem jönnek-e? A havas kertben fujt a szél, busan álltak a sötét fák, senkise jött. Azt hittük, valami bajuk esett. Lehet, hogy a falon valaki meglátta őket, talán a czirkáló rendőr s letartóztatta és bekísérte mindakettőt. A gyávábbak már félték, arra gondoltak, hogy jobb lett volna, ha otthon marad- nak és ki se mennek. Néhányunk azonban erősen bizott az eszükben és az erejükben. A fráter az ujbortól ré- szegen hörkolt a kis szobájában. Vártunk. Csendesen beszélünk, jelekkel, az arczunkat az arczunkhoz ta- pasztva, a szívünk dobogásával. A toronyóra elverte az éjfél. Még mindig dermedten és mozdulatlanul állt a kert. Minden öt perczen kinéztünk. Végre egyik diák visszaoson a folyosóról:

— Valaki jár a kertben.

Elmondta, hogy a havas kerten egy árnyékot látott átsuhanni.

A borzalom lubbörözött végig gerinczünkön. Ar- czunk, szájunk, kezünk hideg volt. Egy ingben álltunk a hálósobában, némán. A szívünk hangosan dobogott. Mindenféle rémmesére gondoltunk, s most már a leg- bátrabb is tanácstalanul állott, hátha valami történt. Öt perc mult el így, ebben az ájult izgalomban. A kém kirohant a folyosóra. Csendes lépések hallatszottak.

— Ki az?

— Jönnek.

— Ők azok?

— Ők.

A megenyhülés sóhaja szakadt fel. Visszaosontunk hideg ágyainkba, fülünkre huztuk a paplanunkat, elfojtottuk a mámoros, türhetetlen örömet és tetettük az alvást. A két fiu megérkezett.

Az egyik az osztály leggazdagabb tanulója volt, akinek az apja — egy vidéki gyógyszerész — havonta kétszáz korona zsebpénzt küldött; a legjobb tornász és vivó, a legelső nőhódító. Ő jött be legelőbb. Czipőjét már a jeges folyosón levetette, nehogy kopogjon. Mindig kivágott mellényt, ragyogó ingmellet, jó czipőket viselt, fekete haját hosszúra növesztette s érdekesen csapta halvány homlokára. A másik egy különös szerb fiu, a legrosszabb tanuló, a mi vezérünk, aki már többször menekült meg a kicsapás veszélyétől. Kemény, ravasz és kegyetlen ficzko. Szurokszemei fénylenek. Azt mondják, kicsit eszelős is. Ujjait a szemére teszi, arcát a nap felé tartja s játszik a fényvel. Különben mindenütt híresztelik róla, hogy iszik és kártyázik, mindenesetre nagyon érdekes, imponáló ember.

— Várjatok, — suttojják — maradjatok fekvé.

Az izgalomtól alig birunk maradni, de ők urai a helyzetnek, élnek a jogaikkal, parancsolnak velünk. Csak később engedik meg, hogy meggyujtsunk egy szál gyufát. A gyufafényben sápadtak. Keresztbe tett láb-bal ül a gazdag fiu és nagyon levertnek látszik. Haja a hideg ellenére verejtékes. A szerb fiu vigyorog. Zsebéből hatalmas üveget húz ki:

— Pálinka.

Aztán egy kendőből valamit kibugyolál:

— Kártya.

Még mindig van valami meglepetése:

— Dohány.

Végül egy rud paprikás-szalonnát tesz az ágyunkra.

— Jól mulattatok?

Némán intenek.

A diadal részegítő szellője fuj át a szobán. Lásankint felmelegszünk az ágyban, örülünk a késő éjszokatlanságának. Kézről-kézre jár a pálinkás-butykos. Néhányan gyertyafénynél kártyáznak, cigarettáznak. A gazdag fiu elmeséli, hogy a szomszédban szemérmetlen cselédek megszólították, valamit mondtak neki, amit nem akar ismételni, nevettek és eltűntek. Később hosszabb elbeszélésbe kezd, nagyon halkán, suttojva, amit a körülötte állók izzó szemmel hallgatnak. A csendet röhej szakítja meg.

— Szőke?

— Szőke — feleli.

A kedv egyre magasabb fokra csap. Óvatosan hancurozunk, úgy hogy nesztét ne vegyék az éjjeli tivornyának, lábujjhegyen rohanunk a szobán, vigyázva csapjuk egymás fejéhez a párnákat, a dunnákat. A szerb a legvigabb.

— Hagyjátok, gyerekek. Valami ujat kellene kitalálni.

De mit? Már mindent kimerítettünk.

Egy vékony faggyugyertyát gyujtunk még az éjjeli szekrényen.

A szerb az ágyra könyököl, lihegve maga elé mered és gondolkozik.

Csuklik és tüszköl a nevetéstől.

— A fráter alszik. Csendesesen felmegyünk az emeletre. Az első eminenshez...

— És?

— A többit bizzátok rám.

— Viz? — kérdezzük.

— Dehogy.

— Tűz?

— Dehogy.

— Nálad van a spárga?

— A szeg és a láncz?

— A gyufa?

— Minden nálam van, csak gyertek.

Kicsit izgatottnak látszik, de fehér ajkán halványan és kísértetiesen még mindig ott vonaglik valami eltorzult nevetés.

— Ilyen tréfa még nem volt.

Nem tudom, miért éppen az első eminenszt választjuk ki, akit a kémkedése ellenére is mindnyájan szeretünk a tudásáért, a tapintatáért. Ebben a pillanatban talán boszant a rövidlátása, a vakondok-szeme, a szorgalma. Szeretnénk kicsit kinezni, csiklandozni, csupa szeretetből megforgatni, elverni, megrémíteni s aztán hirtelenül kibékülni vele, hogy másnap megint bizhassunk az ő meleg és becsületes szívében és gyémánt-eszében. Vajjon mit csinálunk vele? Ez a szelid fiu már az ugratás minden skáláját végigcsinálta. Csillagot rugott, vizes lepedőbe csavartuk, kísértetekkel rémitgettük, az ágyából kicsentük a deszkákat, és székeket, asztalokat, padokat állítottunk a paplanára. Mindent békével türt.

— Jöjjetek — mondja végül a vezér, határozatlanul.

Felrántjuk nadrágunkat, egy pillanat alatt készen vagyunk, az első emelet felé mászunk a sötét folyosón.

Legelől mászik a szerb, mint egy izmos farkas.

Ottan kuporgunk a fiu ajtaja körül, ki térdel, ki négykézláb, ki hasmánt fekszik.

— Csak aludna.

Óvatosan kinyitjuk az ajtaját.

A lámpa ég, nem alszik, az asztal mellett ül, hálókabátban, egy ingben, vörös tintával vonalakat húz, számokat vet, apró gyöngybetüket ír. Szemén a pápaszem. Lesülyeszti a fejét, hogy jobban lásson a félhomályban, a szemüveg mögül sandit reánk.

— Mit akartok? — mondja nyugodtan, fenhangon.

Nagyon elkedvetlenített, hogy nem találtuk ágyban.

A szerb azonban hirtelenül rávetette magát, brutálisan bekötötte szemét, leteperete a földre.

— Engedjétek, — kiabál a fiu — ne bolondozzátok. Menjétek aludni.

Ujra szétpukkan egy fakó nevetés, de ezt elégedetlenség követi. Világos, hogy az ugratás nem sikerült. A szerb zavartan mered maga elé.

Most már lökdössük, tegyen valamit, ő pedig várakozik, vissza akar húzódni, de mi a háta mögött állunk, követelődzünk és nem engedünk.

— Csiklandd.

Csiklandozni kezdi a tarkóját.

A fiu alig nevet, békésen türi.

— Nem nevezsz? — kérdezzük tőle csufondárosan.

— Csikland erősebben — kiabálunk.

A kis diák piros arcán semmi nyoma a nevetésnek. Nyugodt, daczos, butaságnak tartja az egészét.

Ekkor valaki hátulról kivesz a zsebéből egy hatalmas szalonnavágó kést, röhögve a szerb kezébe nyomja:

— Ezzel csiklandd!

A szerb tétovázva zsebredugja a kést.

Valamit tenni kell. Rángatjuk a kabátját, unjuk a kuporgást a padlón, egy csendes zendülés van készülöben elléne, aki ötlet nélkül jött be, becsapott bennünket. Egyszerre megbotlik, a nevetés reá írá-

nyul, elsöpri őt, valami kibujót keres, hogy megint a helyzet ura legyen. Nagyon félünk és nagyon nevetünk. Mindaz a mámor, amit ezen a különös napon magunkba szivtunk, fejünkbe száll, forog velünk a világ, most már mindenben nevetünk, mindent mulatságosnak találunk, azt is, hogy ott áll birkózva a fiuval, mozdulatlanul, mint valami hivatalos személy, s nem tud mihez kezdeni.

Egy egész perc mulik el így.

— Kezdd már — tombolunk a dühtől.

A sötéttségben aztán valami megvillan.

A kés lassan forgatja, félrehajtja a fiu ingét, a bordája fölé emeli, de ugyanekkor erős tenyerével befogja a száját, óvatosan csiklandja a késsel, tréfából, csupa tréfából, a fiu hálókabátja mozogni kezd, a szerb nem enged, tovább csiklandja egyre jobban, aztán lassan megkarczolja a késsel, a padlón egy nedves sáv fut végig, a kés beljebb megy a bordák közé, egyre mélyebben, már reakönyököl a késre, egy kis nyöszörgést hallunk, az egész testével reáhajol a fiura, aki hanyatt fekszik és még mindig nem tud hangot adni.

Néhányan, akik távol az ajtóban állnak, hangosan nevetni kezdenek, mi is velük nevetünk, de már sirósan, elkényszeredett kedvvel, sejtjük, hogy a tréfa, a nagyszerű tréfa sikertült.

— Megvan? — kérdezik tőle.

— Meg — int és az arcza hidegen mosolyog.

De azok, akik közel állunk hozzá, megijedünk, valami retteneteset sejtünk, rohanunk ki a szobából.

— Mi történt?

Nem tudjuk, mi történt, de a deczemberi éj hideg, a kétségbeesés, a nevetés kiüz a kertbe, onnan pedig menekülni kell tovább, tovább a városba, onnan még tovább, valahova, nem tudjuk, hova.

Átvetjük magunkat a falon, mint az örültek, s rohanunk.

Előttünk a kisváros apró fehér házakkal. Ördögi hatása van egy ilyen kisvárosnak éjjel. Koromfekete minden, csak a korcsmák ablakai parázslanak, mint a pokol rostélyai és összeolvadnak a trombitabandák vörös hangjaival. Futunk a külváros felé. Ott már már alig jártak emberek. Kósza parasztlányok kuncsorognak, akik nappal mostak, szinehagyott kendőkben, vastagon és rosszul kifestve, a hangjuk meleg és buja, de a kezük a szappantól rücskös. Néha egy-egy részeg ember bukik orra, hirtelen, mint hogyha puskagolyó találta volna.

Egy kaszárnya előtt sétál az őr.

## Toll és tör.

— aug. 2.



A MÜREMEKKEL nálunk mindig baj van. Vagy az, hogy csak a lebontása után jönnek rá az illetékesek arra, hogy az áldozat műremek volt, vagy hogy »tilos hozzányulni, műremek« kiállításal megakadályoznak minden olyan törekvést, amely a műremeket használható állapotba akarja helyezni. Persze hogy az Operaházról van szó, aminek belsejét most a modern színház követelményeinek megfelelő állapotba akarja hozni a kormánybiztos. És persze hogy az építőművész urak Ybl mester nevét vágják a barbár restaurátorok fejéhez: tiltakozván a műremek szentsége nevében, úgy, ahogy Arany

vagy Petőfi Shakespeare-fordításaival teszik az irodalom zászlósurai. Pedig elsősorban talán mégis csak a jó Shakespeare-fordítás, illetve a jó és czélszerű színház a fontos a jelen esetben is, és nem az álkegyelet. Különbö mindentől eltekintve a műremek — mi legalább úgy tudjuk — ott kezdődik, hogy megfelel annak a czélnak, tökéletesen megfelel, amit szolgál. Már pedig az Operaház, ha mint »díszépülete« műremek is, mint színház semmiesetre sem az. Miért tiltakoznak hát olyan sürgősen az építész urak? Miért nem tiltakoztak inkább az Anker-palota ellen? Vagy az is műremek?



AZ ÉLETMENTÉS SOHSE MENT erényszámba Magyarországon, az újabb közigazgatási gyakorlat azonban egyenesen bűnnek tekinti. Bűnnek, amiért vezekelni kell, aminek pandur dukál, kóter, letartóztatás. Letartóztatás járt ki annak a boldog talan idegennek is, aki Liptóváron vagy hol — kimentvén egy fuldoklót a vízből — sakkot adott a halálnak. Nil admirari — semmin sem csodálkozunk mi már, amikor a magyar közigazgatás dáridóit nézzük. De itt mégis tágra nyitjuk a szemünket, — elvégre azt mégse hihetjük, hogy a hivatalos ész, a hatóság egyszerűen tisztességtelen konkurrencziából járt így el: hogy ha ő nem törődik az emberélettel, legalább más se törődjön. Mert akkor igazán nem szeretnénk a megmentett ember bőrében lenni: jaj lesz neki, amiért szolgabírói engedély nélkül türte, hogy egy idegen, egy parvenü, akiről senki se tudja, ki ija-fija, — egy ilyen senki mentse meg az életét!



A PESTI SZÍNHÁZAK mostanában nem adnak dolgot a színházi referenseknek, s a lapok tele vannak a vidéki színészet bajaival. A sok közül csak két apróságot jegyzünk ide. Valahol — mindegy, hogy hol — a helyi szerző paródiát irt a »szeretett városunkról« a közönség beszédítése céljából. Egy másik városban pedig a színház igazgatója hasonló célból a felvonásokot eröművészek és költéltánczosok mutatványaival tölti ki. Eddig van. És most gondoljunk vissza egy kicsit azokra a gyönyörű frázisokra, amik a színművészet magasztos feladatairól szoktak elhangzani és amiket már csak Beöthy Zsolt irodalomtörténete vesz komolyan. Színművészet a vidéknek, nemzeti misszió, kultúrsumj kielégítése, — a gutát! Legyünk már egyszer őszinték. Kabaré kell a népnek és cirrkusz, műlovarnó és pójácza, és ha ezt megkapja, még arra is hajlandó, hogy végigszenvédjen egy ötfelvonásos tragédiát. A két vidéki direktornál ezt őszintébben senki be nem ismerte, csak a végső konkurrencziát felejtették el levonni. Az ötfelvonásos tragédia fölösleges, talán elég lenne maga August is és egy pár almásszürke.



NEM POLITIKAI PÖR AZ, ami most mint valam óriási villamoskemence felfüti Horvát-Szlavoni országot. Ez a pör, a tizenhétévesek pöre, a tragédia expozíciója, bonyodalma és katasztrófája — a tizenhétéstendő piros rügyeiből pattant ki. Másutt a tizenhét esztendő szerelmi, filozófiai, litteratura-beli exotikumokban éli ki az átmenetiségével járó kríziseket: Hori vátországon, ahol a délszláv holdkórosság a serdülközül szed az áldozatait, politikai aberrációkban csapolódik le. Amikor Treprov »csendete« csinált Oroszországban, a zabolátlán, forradalmi ösztönök a szexuáliákban kerestek kielégülést, a nemí élet zsilipjein vezetődtek le. Ugyanez történt most Horvátországban — balra, és nem tulzás, ha azt mondjuk, hogy a horvát politikai merényletek a velejükben — szexuális elfajulások.

## Barangolások.

### Reklám.

Berlin, július hó.

»Hirdessen ön X. Y. hirdetési vállalkozónál« olvasom a hirdetést és a berlini hőség kemenczében kocsnyásodó képzeletemben megragad ez a téma; bármikor máskor lepörgött volna róla, pedig kár érte. Két évtizede már, hogy a nagyvárosi embert úgy veszi körül az ajánlkozó és versenyző czégek állandó élet-szerve: a reklám, mint a levegő és a házak; süketen és érzéketlenül járunk-kelünk szemünk elé tolakodó hangtalan hangzavarában, nem tudunk róla, elfásultunk, s érzékelésünk elszibbad a monoton rikoltozással szemben, mely valamikor jelentett valamit és megállította a szemünk.

Kezdetben volt a Csönd — és mondá az Üzlet: legyen Reklám. Akkor roppant egyszerű volt még a dolog és nem kellett hozzá nagy lelemény. Maga a cél: feltűnni, szemet, fület megállítani, érdeklődést kelteni, adódott önként ebből a csöndből: kiáltani kellett csak és a figyelem odariadt. Ki ne emlékeznék a naiv felkiáltójelekre s vastag betűkre, melyekkel fejlődő kis fővárosunk czégek primitív szerénytelenség-gel szóltak önmagukról és portékájukról? Ki ne emlékeznék Csillag Annára és az ő száznyolcvan centiméter hosszú hajára, ami azóta se nőtt meg, szegénynek; pedig, ha igaz a csodaszer, annyi idő alatt a földgolyón keresztül lehetett volna, mint a Barbarossa szakállá. Vidékről felerődött közönségünknek elég volt, ha egyszerű és világos magyar beszéddel tudtára adták, hogy a Fürth-féle gyufa a legjobb, — milyen jó, nem kell törni a fejünk, hol vegyük a gyufát, mert valami udvarias és becsületes ember volt szíves beírni a lapokba, hogy melyik a legjobb, és ne fáradjunk a kereséssel. Azon se kellett a fejünk törni, hova menjünk vacsora után. »Vacsora után gyertünk a Krampampuli-borozóba« segített ki a vörös falragasz (vörös! feltűnő szín! milyen kitűnő reklám-ötlet) és minden rendben volt. Később persze komplikálódott egy kicsit a dolog. Egy másik cég, nyilván tévedésből, szintén kijelentette, hogy az ő gyufája a legjobb. És egyszerre csak kiderült, hogy vacsora után a Csempepelibe kell menni. Már most mit tegyen a becsületes ember? Az egyik nyilván hazudik, ejnye, ejnye, pedig nyomtatásba le merte írni a hünczut: most már annak se lehet hinni. Erre aztán sehova se ment az ember vacsora után, ugyebár, és gyufát Svédországból hozatott.

A reklám azonban dolgozott tovább: egy tömegpszichológiai tapasztalattal gazdagabban. Nem szükséges a közönséget meggyőzni egy hirdetés tartalmának igazságáról, így szól ez a tapasztalat: a közönség szokások, divatok és szuggesztívó igája alá hajtotta fejét öntudatosan; a divatba jött portéka gépiesen, a sokszor hallott és látott nevével hat és megszokás-

ból, unalomból kérjük azt a portékát, aminek nevét, beleegyezésünk nélkül, leggyakrabban bömbölték fülünkbe s így leghamarabb eszünkbe jut. A fejlődő reklám-szellem még valamire rájött ezzel kapcsolatban: hogy nem kell a közönséggel még csak udvariaskodni se; ha magától nem veszi tudomásul ama szent jelikeket, amiket lángbetűkkel akarunk tudatuk mélyére bevésni, hogy, mit bánom, a Repcze-szappan az a Repcze-szappan, — akkor gummi-puskával kell a hasába löni a disznónak és kalapácsal a fejébe verni. A »tisztelettel értesítjük« fölösleges szófecsérlés, »Önnek vérbaja van!« jelenti ki nyers egyszerűséggel a falragasz, »Használjon Gümö-cseppeket«. »Önnek izzad a hónalja, ön egy undorító barom«, így egy másik hirdetés: »azonnal szedje a lábát a nyaka közé és lóduljon Pripics-port venni!« Láttunk tavaly egy falragaszt, melyen vérbeporult szemü apacs revolvért fog a szemlélőre; felírás: »Barátságosan felszólítom, hogy fizessen elő erre meg erre a lapra.« »Marha! Miért nem iszol!... stb.

Feltűnést kelteni: mindenütt és mindenáron, — elütni, kirívni, megdöbenteni — a hirdetés alapjellegének ez a főkövetelménye lassankint kifejezesezett a kezdő hirdetők hiábavaló és naiv bizonykodásának szószából. Lárma és sip és szín minden vonalon a verseny dühös harcában. Csakhogy ami eleinte megdöbentett és fülünket hasogatta, később elkábított, s megszoktuk, mint a Niagara dörgését a környék lakosai. Ahol urrá vált a lárma, ott nem tűnik fel többé, alkatrészévé lesz életünknek, megszoktuk, nem vesszük észre, — és ez a reklám halála. Észre kellett venniök ezt a jelenséget a nagy reklám-rezsisel dolgozó czégeknek, — nem hallod meg a Niagarát, mert sokat hallottad, ó lakos? Az elszánt kereskedő képes rá, hogy egy pillanatra elállítsa ezt a dörgést, egy pillanatra hangfogót tegyen a tajtékzó vizekre, és te riadtan kapod fel a fejed: ohó, mi ez a csönd? Ez a csönd, tisztelt ur, azt jelenti, hogy a Puczák-féle kenőcs elmulasztja a pattanásokat. U óbbi időben gyakran találkoztunk a reklámnak ezzel a ravasz fajtájával: egy üres lap, az ujság hirdetései közt, rajta egy felkiáltójel! Mi ez, mi ez, mi ez, az Isten szerelmére? Másnap aztán megtudod, hogy mi ez: a Prucz-féle emésztőpor jelentkezik ugyanazon az oldalon: — Én voltam az, aki tegnap egy szót se szóltam és azzal észrevettek.

De nem elég már az se, hogy a szemet megállítsuk fényekkel, színekkel, ivlámpákkal; mind divatosabbá válik egy új módszer, mely idegeink nyugtalanításával, ingerlésével csikarja ki figyelmünket. Itt Berlinben a legképesztőbb nüánsszokig fejlett az a hirdető-módszer, melynek kezdő nyomait Pesten is észlelhetjük már: a »váltakozó-lámpák« reklám-kepe: villamos tűzijáték, kigyulladó betűk. Ha a Friedrichstrassén este végigmegy az ember, nincs egyetlen nyugodt fénypont, amin ezerfelé rángatott szemünk megpihenhetne. Az éjbe lángoló betűk, melyeket egy titokzatos kéz a csil-

lagos ég közepébe rajzolt (valami körömpuczolóról szólnak a jelek, az Akione csillagképéből kiválva), eltűnnek abban a pillanatban, hogy ránézel, hogy aztán zöld, sárga, vörös színekben ragyogva jelenjenek meg újra, egymásután. Távolabb tüzes szökőkút harsog fel egy házból, az égen Gábiel arkangyal jelenik meg és tüzes pallossal kezében fenyeget, hogy mindjárt agyonvág, ha nem szisz Manoli-czigarettát. Egy napernyő gyullad ki fejed fölött, krokodilussá változik, villám csap ki belőle, kigyó szaladgál körülötte, egy szegény, kerge kigyó, aki megőrült afölött való csodálkozásában, hogy a Kaloderma-arczfinomító milyen olcsó. A házra egy vörös szalag szalad föl, de inkább oda se nézz, mire odanézel, ugýis sárga csipke lesz már belőle és kék madarak ugrálnak és egyszerre minden eltűnik, s csak az a tény marad meg, hogy: Salem Alejkum, cigarettahüvely.

Egyelőre jól van mindez: a szemünk, köszönöm kérdését, meg van örülve és kiugrál és egymásután nyílik csak ki, felváltva, mint a paralitikus reklámbetűk. De mi lesz majd ezután? Ha ezt is megszokjuk és nem is tudunk elolvasni másképp írást, csak ha mindjárt macskafarkká változik, mikor az első betű megnéztük?

Fenyegető jelektől terhes az idők méhe. Egy napon elsötétül majd egész Berlin, koromsötét lesz, s a retentó éjszakát egy hang sikoltja át: Vegyetek Karabak-czipőket! És megveszszük a Karabak-czipőket és felhuzzuk és akkor felkel a nap békés sugaraival, korongján ott lesz az írás: Mit késtek, ó kicsinyhitűek? ez az ítélet napja — s a hegyek szétnyílnak s a holtak kikelnek sirjaikból, s egy szárnyas kürtös jelenik meg a hegyek fölött s tárogatóval hirdeti: ez az utolsó nap, az utolsó alkalom, utolsó lehetőség, holnaptól kezdve egy márkával drágább a legfinomabb Ferencz József-keserűviz.

Karinthy Frigyes.

## Szegények halála.

— Baudelaire. —

A halál vigasztal, jaj, ő az, aki éltet,  
Az élet czélja ő, magános-egy remény,  
Elixir, mely izgat és részegíti véred,  
S biztatja, ki fáradt és estelére mén.

Fagyon és viharon és havon át is érted  
Ő a remegő fény a dult ég peremén;  
Ő a híres szállás, akit a Könyv is értett,  
Mely étet s leültet s álmodni sem kemény.

Angyal-ő, az, akinek mágnes-ujján lengnek  
A szenderek, aki révület-álmot ad,  
Ki ágát megveti szegénynek s meztelennek.

Ő a titkos magtár, az isteneknek éke,  
Ő a szegény kincse, ő-régi menedéke,  
Ő a nyitott tornác, mely a nagy égre lát

György Oszkár.

## Vonatosok.

Irta: FALU TAMÁS.

(5)

### XIV.

— Nem halok meg, András!

A folyosó végén, a kapu mellett, állva maradt András, kezén az idegen asszony ujjá melegével.

Sári a nyakába ugrott, s a szájára tapasztotta a száját.

— Most már lehet!

Messziről még hallatszott a vonatzörgés. Ugy hangzott a kerekek dübörgése, mint mikor a tűzhelyen kifut a fazékból a víz, s lassan-elnyeli a tüzes lap a fel-forrt vízcseppeket. Kopogó talpak robogtak el a ház előtt, s a kertek alatt a békák nyitánya zendült fel.

András magához szoritotta a boldog felindulástól reszkető asszonyt.

— Hát élni fogsz?!

Es nem tudta, hogy mit érezzen. Nem tudta, hogy megtalálta-e végre önmagát, vagy pedig örökre elveszett. Nem tudta, hogy mi szállt a szívére, a felesége ölelő szoritása-e, vagy a vele utazott asszony keze érintése. Nem tudta, hogy boldog-e most, vagy boldogtalan. Csak azt érezte, hogy nem érdemi meg azt a szeretetet, amely forró gyűrűként ölelte körül.

— Nem halok meg, András!

A folyosón végigszaladt a holdsugár, s fényes szalaggal fonta össze az ölelkezőket.

— No gyerünk be, édes, megfázol.

András átölelte az asszonyt, lágyan, mint a selyempapírt, s lassan, a haját csókolva vitte az ajtó felé. Valami szent megújodást érzett. Felnézett a holdra, a reszkető csillagokra, melyek valamelyikén talán épp abban a pillanatban ugyanugy ölelte egy ember a feleségét, ugyanolyan szerelemmel, ugyanolyan bűnbánattal. S úgy érezte, hogy ők most fennállanak a legragyogóbb csillag csucsán, a legnagyobb, az öntudatlan boldogság fényzaporában.

— Jaj, András, édes András — sirt fel Sári az alig hitt boldogság könyeivel. — Jaj, András, édes András, hányszor lemondtam már magáról, hányszor elsirattam magammal és hányszor eltemettem magam mellé. Jaj, András, édes András; úgy tudnék sirni, de amikor ki akarom önteni a szívemet, a nevetés csiklandozza a torkomat és úgy tudnék nevetni; de amikor a jókedv kitorne belőlem, nevetésemet magába fojtja a sirás. Csókoljon András, öleljen András, jaj, jaj, ültessen le, András.

Leültek mind a ketten a székre, egymás mellé. András végigsimította Sári meleg homlokát, s aggódva nézett kigyulladt szemébe. Félt, hogy köhögni fog.

De a köhögés felolvadt a nagy boldogság forróságában, a beteg tudó nyugodtan vette tudomásul a lélek rezgéseit.

— Csak a Laczikát hazahoztam volna! — gondolt a fiára Sári. — De olyan jól aludt, hogy nem volt szívem felkelteni.

— Majd holnap — vigasztalódott András. — Majd holnap és aztán velünk lesz mindig.

— Velünk lesz mindig. Velünk jár mindig.

— Majd Pestre is. Egy pár év múlva Pestre is.

— Igen, amint régen terveztük. Majd kikérdezzük a vonaton és vigyázunk az egészségére.

A vacsora még mindig érintetlenül várakozott az asztalon. A félkilenczes vonattól siettek haza az emberek. Behallatszott a lábdobogásuk, lüktető rohanásuk otthonra vágyó üteme.

— Ma vizsgáztam, — mondta később András egy kis szomorúsággal. Most jobban tudott volna örülni a sikertelenségnek, mert nagyon jól érezte, hogy ez a vizsga annak a másik asszonynak szólt. Milyen jó lett volna, ha véletlenül elbukik, s a pótvizsgát már a feleségének teheti le.

— Nem is mondta, hogy készül! — kiáltott Sári villogó örömmel.

— Meg akartalak lepni, — hazudta András — s biztosra vettem, hogy megbukom.

Sári összeviszsa csókolta az ura kezét.

— Hát ilyen jó maga! Hajnalban kel, a vonaton tanul, éjjel meg felettem virraszt! András, magát megáldja az Isten.

András ijedten húzta el kezét a felesége ajkáról. A lelkét égették a csókok.

— Ne, ne! — kiáltotta. — Nem érdemlem én meg a te rajongásodat, nem tudok én tehozzád méltó lenni.

És már az ajkán volt a vallomás, a gyónás lelket oldozó szava. De az asszony tisztán olvado boldogsága megállította. Csak magamnak használnék vele, gondolta, s a magam megkönnyebbülése árán tönkretenném a hitét. Majd levezeklem a bűnömet, s azt a szeretetet, melyet tőle elvontam, kamataival fogom visszafizetni. Nyelt egy nagyot, lenyelte a vallomást, az igazság keserű ízét, s a megalkuvás nyugodttá simította az arczát.

Most már megint a réginek találta a házat, a szobát, a sötétségbe merült kertet s az árnyakat a falon. Melegséget lehelte felé a ház minden zuga, mosolyogtak rá az arcképek s az öreg ruhákat cipelő fogas. A lámpa mintha csak az ő arczába küldte volna a fényét, s a keretből mintha csak rá nevetett volna a tükör. A szoba megszűkölt körülötte, megmélyült alatta a padló, mint gyerekkorának egyik kedves játéka, a két babát ölelő dió. Ugy érezte, hogy egy dióhéjba került most a feleségével, aki ellen annyit, de annyit vétett, s aki most visszatért hozzá bünei jutalmául. Egész a csontig szoritotta felesége karját, hogy el ne moccanhasson mellőle, hogy vele maradjon a dióhéjban, vele örökre, amíg csak össze nem roppantja őket az élet kegyelmet nem ismerő sarka. Boldog volt, mint a beteg, akinek a doktor felmutatja a kioperált dagánatot, és boldog volt, amíg érezte, hogy a fájdalom boldogsággá gyógyul benne. Lehunyta a szemét s úgy érezte, hogy a vonaton ül, a ringató párnán, a nagytáblás ablak mellett. Hogy emberek szaladnak el mellette, házak és városok, játszó gyerekek és néma temetők. Hogy emlékek szaladnak el mellette, véresek, könyezők. És hogy messze kanyargó sinpár fut előtte, póznákkal, örházakkal szegélyezve, színes lámpákkal biztatón. S amint így rohant a gondolatok expressz-vonatan, egymásután hagyott el mindent, ami a múlt hónapokhoz kötötte. Nagy lelki tisztásra ért, mely a jövő virágaival zöldelt. A családi boldogság, meglegedettség, otthonimádás reggel nyiló, este csukó virágaival. A kezét forróvá hevítette a felesége homloka. Megfogta meleg ujjával az asszony barna fejét s halkán, inkább magának sugva sóhajtott be a haja közé:

— Sokat kell hazudnunk, hogy igazat mondhasunk egyszer.

## XV.

Reggel már négy órakor ébren volt, s visszafojtott lélekzettel hallgatta felesége nyugodt szuszogását. Éjfél óta negyedszer ébredt fel, most már nem is akart aludni. Az ébresztőórát a vánkosa alá tette, s hanyatt fekve hallgatta tompa ketyegését. Először arra ijedt fel, hogy hátha csak hazudott a doktor. Hisz az orvosnak nem szabad megmondani az igazat, ha az igazsága gyász-

keretü. Az orvos hazugsággal gyógyít legbiztosabban, az élet mérgével, melyet csak egy ellenméreg győz le, a kételkedés. Igen, hátha csak hazudott a doktor. Ha a tegnap este csak a nagy gyász keresztelője volt, ha ki-alszik minden álmom, mely az éjszakába világított, s ha kifordul a sin, mely a boldogságba vitt. És ha feltámad a halott, akit eltemetett a csend, aki fölött szívük összedobbanása mondta a bucsuztatót, aki nyitott szemekkel bámult elő megint a sirból, s akit hervadhatatlanná balzsamozott a hajnali gondolatok gyantapora.

András kiugrott az ágyból. Gyorsan felöltözött. Az asszony mélyen aludt. Nem is hallotta, hogy férje lassan becsukta maga mögött az ajtót.

A legelső hajnali vonathoz tódultak az utcán a munkások, a legelsőhöz, mely félhatkor már a füstös fővárosba ér. A legtöbb kócos volt, félig mosdott és valamennyi álmos, pipaszagu. Kormos ruha lötyögött, vagy szorult a testükön, tisztítottalan cipő fedte a lábukat. Nem volt érdemes hajnalonként tisztálkodniok, a ruhát koptatniok, mikor a vonat csak átmenet volt számukra, hogy rajta újra beleszáguldjanak a gőzbe, a forró füstbe, a tejüvegü ablakok tüdővel táplálkozó homályába.

András egyedül volt köztük a jól öltözött ember. Egy kicsit szégyelte is magát fehér gallérja, fényes cipője miatt. A keztyűt lehuzta a kezéről, de a barna környezetben nagyon fehérnek találta a bőrét s sietve felhuzta megint.

A vonat lassan jött be, sisteregve, mintha jóizü pálinka égette volna a torkát. A munkások sorfalat állottak mellette, egyik-másiknak a kabátját is surolta, de nem bántott senkit. Az érintése simogatás volt, a gép üdvözlése a kézhez.

A tanárhoz csak nyolcz órakor engedték be Andrást. Akkor is csak könyörgésre, felemelt borralalóval. A tudós doktor még hálókabátban volt, posztócipőben.

Kivételképpen derüs hangulatban is volt, látszott rajta, hogy jól aludt az éjjel. Még emlékezett Sárira, a betegségére, a tanácsokra, miket neki adott.

— A legnagyobb mértékben megnyugtathatom — mondta Andrásnak a küszöbön.

András leszádult a lépcsőkön. Rohant a hivatalba. Az utcán nem látott senkit, nem vett észre semmit. Csak ösztönszerűleg ugrott el a villamosok elől, nem mintha a vezető csilingelését hallotta volna. Aktát aktára intézett el az íróasztal fölé görnyedve. Égett a kezében a munka. Egész délelőtt fel sem nézett papirjai közül. Most úgy hajtott valami a munkára, mint ahogy a tanulásra kényszerítette a multkor valami szokatlan égés. Most dolgoznia kellett, apró betűket kellett vetnie papirmezőkre, számokat összeházasítani, idegen írásokat böngészni fáradhatatlanul. Most lázzal akarta kipótolni a hivatalban heteken keresztül melázással tarkított időt. Mert ez a láz most közel hozta hozzá a felrugott otthont, az elhagyott hitvest, az elfeledett fiut. Forró, könyes tálcáján az álmoknak közeledett hozzá a ház, melyből hajnalban megszökött. Hogy bizonyosat tudjon, hogy az önvád nyirfaseprőjével kisöpörje a lelkét.

Délben más vendéglőt keresett. Nem akart Lenkével találkozni. Nem merte megmondani neki a valót, s nem merte volna elhallgatni sem. A régi vendéglőnél átment a másik oldalra. És megint lelkifurdalást érzett. Egyszer ebéd után néma fogadalmat tettek, hogy nem beszélnek többé a jövőről, a kettőjük jövőjéről. Hallgatag megegyeztek, hogyha bekövetkezik, aminek bekövetkezését biztosan hitték, a két sirhalom mellől átnyul majd az egyik özvegy a másikért, hogy soha többé el ne hagyják egymást. Nem kellett volna tehát



még szólnia sem. Mondhatta volna egy hét mulva: már egy hete nem köhög a feleségem. Mondhatta volna két hét mulva: már egy kicsit kipirult a feleségem halványasága. Mondhatta volna egy hónap mulva: jön már velem újra az asszony is. Nem tehetett volna neki senki egy szőnyi szemrehányást, nem korbácsolt volna az arczára vörös csikót vádoló tekintet. Egyik beteg felgyógyul a lemondásban, a másik belehal a reménykedésbe. Csak átültek volna szépen külön asztalhoz, s újra feltámasztották volna a gazdáját váró széket...

Es még este is elkerülte. Hogy ne kelljen neki köszönni mélyen megemelt kalappal. Az állomás körül settenkedett, mint a tolvaj, aki prédára les. Hogy ne találkozzanak a váróteremben. Az óráját nézte, s csak az utolsó perczen sietett a vonatra, a dohányzószakaszba, ahol füstölgő kráterek ültek barna szivarok mögött.

— Miért is kellett ez? — verte a vád öklével a mellét.

De a kérdésre nem talált választ. Mint ahogy nem tudja megmagyarázni a gyerek, hogy miért vágyik a katonaruhára. A katonatiszt, hogy miért érzi magát boldognak, ha kiszökhetik a korszóra este. A fiatal, hogy miért vágyik őszszakállu lenni. Az öreg meg gyermek lenni újra. Nem talált feleletet, mert a vágy kérdése ujjabb vágy a válasz. Mert az év sem évszakokból áll, hanem a természet vágyaiból virág, gyümölcs, alvás és ébredés után. Mert az élet egy nagy vágy-szalag, mely bepátyolázza testünket, mint pólyás babát az anyai kéz. Egy nagy vágy-szalag az élet, mely lassankint lefeszlik rólunk, hogy a végét utolsó sóhajtásunkkal fujjuk el a koporsónktól. Vágy az ébresztőnk és vágy az elringatónk. És nincs véresebb vágy, mint vágytalanságra vágni.

A vonat elindult. Még egész világos volt odakint, mintha nem akart volna álomra térni a meleg májusi nappal. A folyosón egy fiatal pap imádkozott. Férfiak, asszonyok szaladgáltak mellette, csomagokkal lendítették jobbra meg balra, de a könyv meg nem mozdult a kezében s a szemétől való távolsága meg nem változott.

— A halottért imádkozik — sugta egy asszony a szomszédjának. — Halottat visz az utolsó kocsi. Nagy fehér kereszt van rajta.

— Halott van a vonaton — adták tovább az emberek.

Hideg csend támadt a szakaszokban. Mindenki a halottra gondolt, s a halálra, az egyetlen urra, melynek az élet engedelmessékedik. Az egyik fiatal leányt képzelt maga elé fehér moll-ruhában, a másik törődött családapát fekete kabátban. Az asszonyok elsápadtak, kinyitották az ablakokat, a férfiak pedig egy perczig elfelejtették a szivarjukat szívni.

A vonat egyik váltóról a másikra siklott át, a kerekek sirtak, nyöszörögtek. Azután hosszú, egyenes pályára röpitette a mozdony a kocsikat, s a tengelyek — mintegy bocsánatkérésül — lágy ütemű ringatásba kezdtek. A homály lassanként leszállt, itt-ott féhérfényű lángok csillantak fel. Már nem látszottak a nappal aranycsillogású sürgönydrótok, csak a fekete póznák ugráltak még hátra, mint az éjszaka fúrge lábai.

Egy órházból kijött az ór, haptákba állt, s álmosan nézett az utolsó kocsin rázkódó lámpa után.

## XVI.

Öt óraker csengett a vekker. Sári a spalettához szaladt s gyorsan felnyitotta. Majd feldöntötte az ablakba tett gyöngvirágos vázát. Nappali világosság tódult be a szobába. Az udvar fényes volt, mintha telelocsolták volna napsugárral. A virágok harmatot reggeliztek, s egymásba nevettek a sok színes üveggolyók.

— Fel! fel! — rázta gyengéden Sári az urát. Fel, fel, kis lusta. Indul a vonat.

András zugolódva ásitozott. Előbb a jobb szemét nyitotta ki, aztán a balt. Gondolta, elég lesz félszemmel is felébredni... De az óra álmodás nélkül küldte előbbre a mutatót. Negyed hat lett. Nem volt orvosság. Fel kellett kelni.

Sári már a konyhában volt. Vigyázott a tejre.

— Kávézni! — kiáltotta be az üres szobán keresztül.

A hangja csengett, s tisztán, erősen halt el András dohártyáján.

Sietve hörpintették fel a kávé, a piritott kenyeret magukkal vitték. Majd az utcán, gondolták, vagy a vonaton megeszik. Mert Sáriver már nem lehetett birni. Huzta, vonzotta a vonat, mely messze, valahol nyílt pályán dübörgött még, két állomás között, s kiméletlen zakatolással furta bele magát a hajnalba.

— Jaj, de boldog vagyok! — ujjongott Sári.

De azért egy kicsit megsajdult a szíve. Sajnálta az otthonát, a vele haldoklott szobákat, a virágos kertet.

András megcsókolta a feleségét s a szemébe nézett. Ugy érezte, hogy jobban szereti, mint valaha, s ha most hullana el mellőle, nem tudná túlélni. Megfogta a karját, ugy tartotta vissza egy perczre. Vele akart maradni a vadszőlős verandán, a rájuk lehelő ablakok alatt. Nézte megfiatalodott arcát, végigsimította szemével kettéválasztott haját, a termetét, a szoknyáját, mely szeliden hullott rá keskeny csipőire. Valamit mondani is akart, de a mondanivalója szétomlott a szájában s egy sóhajjá olvadt. Így maradtak egy perczig, mert már sietniök kellett. Az utcán emberek szaladtak, a levegőben batyuk himbálództak. A postavonat berobogott Pestről. Keményen sistergett a gőze, s ugy hallatszott, mintha az állomást pofozta volna.

András kikapta zsebéből az órát s intett. Intett, hogy jó lesz indulni, mert mindjárt itt lesz a 613-as. Bezárták a kaput, András eltette a kulcsot, s megindultak.

Alig mentek három lépést, egyszerre megálltak mind a ketten. Visszanéztek. A kapura, mely be volt csukva mögöttük. Az ablakokra, melyek egész nap a kapunyitásra lestek. A kerítésre, mely még velük jött. Azután, hogy behozták az ellopott időt, elkezdtek szaladni. Jó is volt, mert a vonat már a közelben zörgött. Nemsokára pöfékelve állt meg az állomás előtt, alig hogy elértek.

A vonatások már mind felszállottak, nem vette őket észre senki. Nem üdvözölte senki Sárít, hogy újra megkezdte a vonatozást, az életet, melytől el akarta zárni a köhécselő halál. Nem csodálkoztak senki, hogy kövérebb lett, mint volt egészséges korában. És nem bókolt neki hízogó száj, hogy szebbé tette a betegség.

Felugrottak a legközelebbi lépcsőre. A vonatvezető fűtyült. Lihegve, hörögve megindult a gép. Epp a nemdohányzó kocsi kapaszkodtak fel. Bementek egy félig üres fülkébe, s szépen elhelyezkedtek. Jött a kalauz, szalutált, megismerté Sárít.

— Kezét csókolom — köszönt udvariasan.

A folyosón megindult a népvándorlás. Akik még nem találtak megfelelő helyet, benéztek minden fülkébe, végigkémlelték a vonatot. Most már sok mosolyba ütözött Sári tekintete. Kellemes meglepetést keltett, hogy felgyógyult. Mindenki örülni látszott, hogy a halál megkimélte a vonat családját, s együtt utazhatnak tovább a reggelbe és az estébe.

Lenke egy asszonynyal jött át a másik kocsiból. Napernyőjével a fejéhez szoritotta a kalapját, hogy le ne sodorja a vonattól felkavart levegő. Már fogta a kilincset, hogy benyisson a fülkébe, ahol András ült a feleségével. De amint benézett, lecsuklott a keze a kilincsről.

— Talán ide, nagysád — mondta neki az asszony, aki vele volt.

— Igen, jó lesz ide — felelte Lenke, s ment az asszony után.

Leült az ablak mellé. A fejét hátratámasztotta a diványhoz, s nézte a sárgán futó buzatáblákat.

Pest közelében ott látta Andrást a folyosón. Épp benézett a fülkébe. Nem tudott rá visszanézni, belekapaszkodott egy pillanatra a tekintetébe, s a szeme a vonatrázástól meg-megszakítva sugározta felé:

— Kegyetlen az élet kegyelme és kegyelmes a kegyetlensége. Egy nagy vonaton utazunk mindannyian. Lekésünk az örömről, korán érünk a bánatokhoz, csak az marad meg vigasztalásul, hogy kinézhetünk az ablakon.

(Vége.)

## Saison.

### Magyar fürdés.

— Essai. —

— Ha vajjon nem vette észre kegyed, mélytudományú doktor ur, a lapoknak ama híradását, mely szerint a főváros az ő fürdőiben a fürdésnek árát két koronára emelte föl, ami már tekintélyes összegnek nevezhető?

— Valóban észrevettem. De biztosíthatom felőle, hogy ez a két korona az utolsó láncszem, helyesebben az utolsó két láncszem a magyar fürdésről szóló gyönyörű teóriámban, amit kétkötetes nagy munkámban fogok meg-nem-írni s az utókorra át-nem-örökíteni.

— Teóriája élénk érdeklődésre izgat.

— S mégis elő fogom adni önnek az egészet. Ön, aki a művelt középosztályt szép eredménnyel végezte, sokat érzett és gondolkodott, nyilván tudja, hogy vannak nyelvünkben bizonyos általános mondások, amik távolról nézve henczegésnek, vagy, Arany szerint, hetyke dicsnek látszanak, közelebbről megtekintve azonban alapigazságok, hosszú századok során leszűrvék.

— Ez a szűr, amit ön említ, egész új szabású szűr.

— Az igazságok azonban, amikről szólok, régiek. Például: Bort iszik a magyar ember; magyarnak orvos-ság, németnek halál; magyar központi hitelszövetkezet és így tovább. Ezekhez a mondásokhoz vagyok bátor még egyet csatolni, amely így hangzik: Magyar ember nem fürdik. Már eleink nem fürödtek...

— Pardón, hogy' beszél ön? Azt akarta mondani, nemde, hogy már elejünk nem fürdött?

— Nem, nem. Eleinkről, elődeinkről, tehát őseinkről beszéltem. Akik, midőn bejöttek országunkba, még találtak néhány római eredetű fürdőt itt. Ezeket azonban gyors egymásutánban parlamentekké, megyeházakká és pipatóriumokká alakították át, mert az alkotmányosság, a közigazgatás és a füstös nyugalom voltak erős oldalaik, tehát gyengéik. A fürdésről ezután már csak a königsbergi töredékben találkozunk e kitételben: kisdédét firisztye, musja. Da amint látja, itt sem volta-

képpen fürdésről, hanem fürösztrésről volt szó s egy kisdédnek a megfürösztréséről, amely már akkor sem volt mellőzhető. Mert a felnőttek felnőttek úgy, hogy a fürdéstől eltekintettek. Roppant ritka és nagyfontosságú eseménynek tekintették, amit egy másik igen régi példával fogok bizonyítani önnek. Az az ősi gyermekvers, amit a 13. századból eredőnek mondanak, így szól: Kis kacsza fürdik fekete tóba; Fiához készül Lengyelországba. Nem tűnt fel önnek, hogy a kis kacsza fürdését, amely mindennapos jelenségnek mondható, a magyar néplélek egy olyan hosszadalmas és fáradságos utazással okolja meg, aminő a lengyelországi ut, amely váltott lovakkal és több hónapot igényelt. Váltatlan, tehát egydarabban maradt lovakkal Lengyelországba el sem lehetett érni. S hogy mindjárt a dalformájú népmegnyilatkozásoknál maradjunk, emlékeztetem önt arra, hogy magyar népdalok bizonyos értelmetleneknek látszó sorokkal is szoktak kezdődni, amik — így tanultuk az iskolában — csak megütik azt a hurt, amelynek a következő sor már értelmes hangját adja. Így: rózsabokor a domboldalon, ezután az jön: borulj a vállamra anyaglom. Vagy: reszket a bokor, mert madárka szállott rá, erre így megy tovább a dal: reszket a szívem, mert eszembe jutottá. Nos, emlékeztetem önt egy igen híres magyar dalra, Petőfiére, akivel mostanában sokat és alapos készületlenséggel foglalkoznak. E dal így kezdődik: Fürdik a holdvilág... (amint látja, itt sem a magyar ember fürdik, hanem egy védekezni nem tudó égitestet kényszerít a fürdésre) s utána azt mondja a költő, hogy *méláz* a haramja, és roppant sötét hangulatképet fest. Tehát a szomorúság alaphangjának megütésére legalkalmasabbnak vélte a fürdés megemlítését. A fürdéstől az akasztófaig már alig néhány strófa. Mit mondjak önnek még?

— Csak mondja, ami a szíven hever.

— Hát megmondom, hogy a Magyar Nyelvtörténeti Szótárból nyolcz század irodalmától nyolcz példa van idézve a *fürödni* szónál. S e nyolcz közül csak egyetlenegy vonatkozik igazi, testi fürdésre. A többi mind átvitt értelmű fürdés, tehát nem komolyan veendő. Kinban fürdik, vérben fürdik, verejtékben fürdik: csupa olyan fürdés, amit német szóval nem nevezhetünk *Reinigungsbad*nak. És a magyar közmondások kincstárában összesen négy olyan közmondás van, amely a fürdésről foglalkozik, s ezek közül is kettő inkább elítélő célzattal. Idézni fogom őket.

— Idézzé.

— Egyik így hangzik: Sokat fürdik a malomkő, mégis fekete marad. Tehát morál ebből az, hogy fürödni nem kell. S a másik mondás ezzel egy huron pendül: Hiába fürdik a csóka, mégse fehérszik a tolla. Tetszik látni: mégis és mégse, ellenző értelmű kötőszavak, amik azt mutatják, hogy a magyar ember csak *mégis* fürdik, de alapjában *mégse* szereti. Ezek után...

— Ugy? Még ezek után is van valami?

— Hogyne. Az egész konklúzió hátra van. Mert nem akarom a fürdővel kiönteni a gyereket, tehát el-

mondom, hogy mért mondtam el, amit emondtam. Ezek után nem scoda, ha a főváros főlemeli a fürdő árát. Aki fürödni akar, az már passzionátus ember, aki nem törődik vele, ha e szenvedélyét még olyan erősen is adóztatják meg. Aki fürödni akar, az vesz egy forintért egy kocsit, átrándul Budára; megfürdik, egy forintért; egy újabb kocsival, megint csak egy forintért: hazamegy.

— És mit csinál?

— Megfürdik. Lefürdi magáról, amit felfürdött magára.

— Akkor mért ment Budára?

— Mért? Mért? Mért megyünk el egy csókért Amerikába? Mért szerelmes a nap a holdba? Mért vijjog a saskeselyü? Mért oly borus? Oly kérdések, amikre a tudomány még nem tud válaszolni. És mondok még egyet: nem is megy. Hogy a mennydörgős mennykőbe menne?! És akkor igazán mindegy, hogy egy koronáért, vagy kettőért nem fürdik-e senki a főváros fürdőiben.

Gábor Andor.

## HETI RIGMUSOK.

Most jövök csak rá.

Szerkesztő ur, nem tűnt fel önnek,  
Hogy a színházak zárva vannak?  
Mert nekem egy cseppet se tűnt fel,  
S ezt most kiélvezem magamnak.

Mint beavatottak jelentik,  
Ez így van már két hónap óta.  
De nyáron szépen él az ember,  
És bölcsen, mint egy idióta.

Hogyhogy hogy nekem nem hiányzik?  
Vagy nem hiányzik senkinek se?  
Apró pletykák és bányuságok?  
Kis darabok és nagy czimek se?

Nincs itt a férfiak virága,  
Szívzápítólélekverőfi,  
És nem cseveg a nagy művésznő,  
A Nő, ki könyökömön Nő ki.

Nincsenek itt a tragikákok  
S a soha ki nem alvó lángok:  
Szuette, rozsdamarta najvák  
És lapátfülű bonvivángok.

Nincsenek itt! Az üres színlap  
Kelyhét lelkem hörpölve iszsza.  
Ó Isten, égi rendező Ur  
Add, hogy sose jöjjenek vissza!

Pikk.

**Phosphatine Falières** a neve annak a tápszernek, amelylyel manapság már minden aggodalom nélkül lehet a gyermeket az elválasztás időszakában táplálni. E kiváló tápszer biztosítja a csontrendszer fejlődését és erőteljessé neveli a gyermeket. Kapható a gyógyszerárakban dobozonként, amely 3 hétre elegendő, 3 korona 80 fillérért.

## A halikra.

Irta: AAGE MADELUNG.

— Hölgyeim és uraim, — szolt barátom, a nem teljesen ösmeretlen orosz ügyvéd — hölgyeim és uraim, sok dolgot, ami Oroszországban annyira köznapi, hogy az ember rá sem gondol, hogy erről beszélni, vagy írni lehetne, itt Nyugat-Európában egy örült rémlátásainak, vagy egy beteg képzelőtehetség látományainak hinnének.

Igaz hogy a mi nagy íróink már irták ezekről a dolgokról. Csakhogy vagy olyan mélyen nyultak le az emberi lélekre, hogy amikor leértek, az már nem sajátosan orosz, hanem általánosan emberi lélek volt, vagy pedig a nyugat-európai olvasó nem hitt nekik, mert az orosz író ugyyszólván minden átmenet nélkül vezette őt be a legsötétebb és legoroszabb Oroszországba. Mindkét esetben az eredmény semmis volt. Oroszország továbbra is lepecsételt könyv maradt Nyugat-Európa számára.

Az általános emberi, az mindnyájunké, de ami különös, ami barokk, az csak akkor hat, ha az ember azt természetes és nem valami keresett irodalmi, vagy festői formában látja. De az író, vagy a művész viszont miképpen mondhat le az ő mesterségének tartozékairól?... Ehhez járul, hogy azok az orosz írók, akik hazájuk sajátosságait ecsetelik, amikor írnak, honfitársaiknak írnak, az oroszoknak. Nem gondolnak arra, hogy Európának is írnak és a különösségeket észre sem veszik, hiszen ezek a különösségek Oroszországban olyan mindennapiak...

Pedig gyakran éppen a köznapi dolgok rejtegetik a különös sajátosságokat, de csak különös tehetségű, mondhatni ösztönű emberek veszik észre a köznapi-ban rejlő sajátosságokat...

Nem dicsekszem ezzel a tehetséggel, de azért én is látom valamennyire a dolgok összefüggését. Hiszen ügyvéd vagyok és olyan járásban lakom, ahol a gyilkosság gyakoribb, mint az összes többi orosz kormányzószágban, vagy járásban, nem szólva arról, hogy járásomban éppen a gyilkosság a leggyakoribb bűneset. A mi gyilkosaink így köznapi gyilkosok és még sem azok... Hányszor nem gondoltam, ha valamelyik vádlottra tekintettem, hogy ő mennyivel érdekesebb ember, mint akárhány szenzációs gyilkossági pörnek a főhőse...

Mert az ember úgy gondolkodhatik az emberi életnek az értékéről, ahogyan akar, de az talán mégis csak különös dolog, ha egy nép annyira megszokta a gyilkosságot, hogy már élni sem tud nélküle... Hanyságából, mámorban, vagy csak azért, hogy felfrisítse a hangulatát, öl, és az után a gyilkosság után oly léleknyugalommal beszél cselekedetéről, hogy ez a »jobbik én«-hez, vagy a bűnbánó lelkiismerethez való minden fölebbezést kizár. És ki volt az, — kérdem gyakran magamtól — aki ezeket az egészen köznapi dolgokat leírta volna. És ha le is irták volna őket, ki hinne bennük?...

De nehogy azt higyjék, hogy csak a saját mesterségemről tudok beszélni, és hogy állításomat csupán egy sereg gyilkossággal vádolt paraszt felsorolásával tudom bizonyítani, néhány más dolgot is meg fogok említeni, olyan dolgokat, amelyek annyira köznapiak, hogy önök nyomban nagyon is különösekknek fogják azokat tartani. Magát a tényt, a hamisítatlan tényt sorolom csak föl és önökre bízom, hölgyeim és uraim, a lelki analízist... Ezzel elkerülöm az orosz íróknak sajátos terjengősségét és azután, ha csupán tényeket

sorolok fel, akkor hallgatóim ugysem hisznek nekem és — ez az, amit akarok . . .

A tények és a tények hamisítása olyan, mint az a két gyémánt, amit valamikor láttam. Az egyik egészen kicsiny volt és egy hölgy hordta, aki állandóan azon igyekezett, hogy a keze olyan helyzetben legyen, hogy a kis gyémánt jól lássék. A másik viszont oly nagy volt, hogy tulajdonosa (szintén hölgy) restelkedett azt mutatni. Ez természetes is. Mert amíg a kis gyémánt valódiságát mindenki elhitte, addig a nagy és szemérmetsen rejtegetett gyémántra mindenki esküszóval rámondta volna, hogy hamis. Pedig — éppen fordítva volt. A nagy gyémánt volt a valódi, a kicsiny az üvegből való volt . . .

De a tény sokkal is nagyobb volt, mintsem hogy hihető lett volna . . .

Azt hiszem, ezek után elárulhatom, hogy apám pápa volt, akit megfosztottak papi öltözetétől, és hogy Tyumenben születtem . . . Nem ösmerik ezt a várost? . . . Tobolszk kormányzóságban van. Tobolszk? . . . Ez a kormányzóság a Jeges-tengerig ér, és nagyobb, mint Perzsia, Németország és Ausztria együttvéve . . . Innen hat napig kell utazni, hogy az ember Tyumenbe érjen.

Nem hosszú ut, ugy-e? Mégis Nyugat-Európában a Tüzföldet is jobban ismerik, mint ezt a kormányzóságot. Ezt azért mondom, mert tudom . . . Kennan könyvét, amit Szibériáról írt, ma már senki sem veszi komolyan, csak az orosz kormány, amelynek az a rögeszméje, hogy Szibériát a száműzöttek teszik érdekessé. Igaz hogy Oroszország tulságosan jeleskedett az akasztásokban és száműzésekben, de ezek a dolgok más országokban és más kormányok alatt is előfordulnak . . . Oroszországot különben sem ismerik Európában, Szibériát pedig már egyáltalán nem.

A vörösbőrűeknek az angolszászokkal folytatott küzdelmeiről és harczairól egész könyvtárakat összeirtak. De ki írta le azokat a harczokat, amiket Szibéria őslakói a tizenhatodik században a szláv hóditók ellen folytattak?

Ki ösmeri a szibériai medveadászt, aki jobb karjára borszijat csavar, kezébe kést vesz és a kést, kezét és karját a medve torkába dugja, úgy hogy az állat belső vérzéstől pusztul el? Hölgyeim és úraim, el tudják önök képzelni, hogy milyen a vadásznak a karja — a borszij daczára — a vadászat után?

Tudják azt, hogy vadludakat röptükben lehet hálóval elfogni? Tudják, hogy vannak emberek, akik az esztendő minden napján szárított halat esznek, csak szárított halat, semmi mást. Irtak már valaha is arról, hogy a szibériai paraszt sohasem volt jobbágy, mint orosz társa, arról, hogy ez a paraszt száműzötteknek és gonosztevőknek az ivadéka, és hogy végtelenül megveti és lenézi az Uralon túl lakó oroszokat?

Hallottak önök már valamit a szibériai aranykutatókról, arról, hogy az hogyan él az ottani aranybányákban? . . . Hát arról a páni félelemről hallottak-e valaha, ami valóságos járványként lépi el gyakran Szibériának egész vidékeit?

Nem?

Önök azt hiszik, hogy Szibéria már rendes, fölfedezett ország, csak azért, mert két hosszú vassin húzódik végig az ő óriás testén. Szibériát nem lehet úgy fölfedezni, hogy az ember szalónkocsiban átutazik rajta. Az ember kell hogy a szibériai paraszt között éljen, az ő viskóiban, kell hogy a nyelvén értsen . . . És végül is kell hogy az ember érzékkel birjon azok iránt a tények iránt, amelyek éppen azért olyan köznapiak, mert olyan különösek . . . Kell hogy az embernek érzéke legyen a nagy tények iránt . . .

De már is eltértem szülővárosomtól . . . Eltértem elbeszélésemtől . . .

Tyumen a Tura folyó mellett fekszik. Ez az Irtis folyónak egy mellékfolyója. Az viszont az Ob folyónak a mellékfolyója. Az Ob négyezer kilométer hosszú és az Altai-tóból fakad.

Tyumenben, mint folyó partján fekvő városban, a hal mindennapi eledel. Természetes, hogy ezt nem úgy kell érteni, hogy esküvőkön, vagy keresztelőkön mind a husz fogás hal. Olyankor hust is esznek az emberek. Sőt máskor is. De azért a hal, az fontos . . .

Iskolatársaim és én mindig meghivattuk magunkat, valahol csak valami ünnepség volt, esküvő, keresztelő, vagy más ilyesmi. Ilyenkor nagyon sokat szoktunk enni és inni . . . Igaz hogy máskor is . . . Amikor a gimnázium legfelsőbb osztályába jártunk, nem volt olyan délután, amelyiken józanok lettünk volna . . .

Igaz hogy sokra is vittük . . .

Egyikünket felakasztották.

Hárman közülünk fegyházban haltak meg.

Öten közülünk most is fegyházban élnek, részben mint felügyelők, részben mint foglyok.

Ketten közülünk nőknek a nyakát metszették el.

Egyik közülünk kormányzó és — én, amint látják, évente a Svájcba utazom, vagy a Rivierára.

Az, akit felakasztottak, és én jó barátok voltunk. Mindnyájan elég szabad életet éltünk, de leginkább mi ketten, akik nem is laktunk internátusban, hanem önálló háztartást vittünk. Könnyű volt önálló háztartást vinnünk. A szibériai folyók mentén az ember gyakran nyers, illetve eleven halból él, már tudniillik az, aki tudja, hogy mi a jó . . .

Látom, hölgyeim és uraim, hogy a szibériai konyha nem találkozik az önök osztatlan tetszésével. Csodálom . . . Hiszen önök is szeretik az osztrigát elevenen megenni. A legjobb akarattal sem tudom belátni, hogy mi a különbség az osztriga között, ami ugyszólván az ember nyakában hal meg, és egy jó hal, mondjuk a nyelma között, ami a kés és a villa alatt a tányéron hal meg . . . Ami engem illet, én sohasem tudtam végignézni, mint eszik az osztrigát, viszont zavartalan örömmel ettem meg igen sok eleven halat. Az egyetlen különbség talán az, hogy az osztrigától nem kapni szalagilisztát, viszont az eleven haltól igenis kapni. Minden szibériai ember bélgilisztától szenved. Nekem is volt, de ezt csak az elbeszélés kerekdedése miatt említem.

Eszembe jut egy kishivatalnokai család, ahol a férj egy szép napon belhalt a bélgilisztába. Ez ugyanis előfordul. Iskolatársam és én gyakran jártunk ehhez a családhoz, azért, mert ott két leány volt, akik nélkül nem tudtunk élni . . . Barátom, amint már mondtam is, valóban meg is halt . . .

Az ügyvéd felesége ekkor tagadólag emelte föl kezét, úgy hogy — de csak rövid pillanatra — nagy gyémántot lehetett látni, amint a kezén csillogott. De az ügyvéd barátságosan és megnyugtatóan mosolygott rá, kiürítette maraschinóval telt poharát, friss cigarettára gyújtott és folytatta:

Más országokban füstölt hust tartanak hordókban, Szibériában halakat. A halakat nem sózzák be, hanem besavanyítják; még pedig kumisztejben savanyítják be.

A savanyított halra sokat lehet inni és az ember hamar lerészegedik . . . Igaz . . . ami magát a halat illeti, azt darabokra felszelik, úgy teszik a hordóba és egész télen át savanyítják . . . Ennek a halnak nagyon füszeres az ize és szaga is van . . . Nem mondhatnám, hogy éppen nagyon enyhe szaga . . . Idegen ember csak nagy sokára tudja megszokni . . . De ha egyszer megszokta, akkor még álmodni sem tud másról, csak a savanyított halról . . .

Minden szibériai partlakó házában van ilyen halas hordó. Annak a kishivatalnoki családnak, amelyről szóltam, a házában is volt ilyen hordó.

Ahányszor csak téli estéken vacsorára mentünk a házba, nekünk is, akárcsak a család többi tagjainak, egy-egy szelet halat tálaltak.

Ez nagyon izlett nekünk, mert otthon nem volt halashordónk. A hálnak pompás fehér husa volt, savanykás leve. Kanállal ettük a lét, azután gondosan körülvágtuk az ikrákat és kis halomban a tányérok mellé raktuk...

Hölgyeim és uraim, a jó háztartásban az a főelv, hogy mindent ki kell használni. Mindent. Semminek sem szabad elvesznie. Természetesen így van ez Szibériában is...

Vacsora után minden egyes halikracsomót összeszedtek minden egyes tányér mellől és aztán visszatették a halashordóba. Ezt azért tették, hogy a halikrában levő erő el ne pazarlódjék, hanem a további savanyításnál azt is felhasználják.

Hölgyeim! Ami elv az elv, még akkor is, ha annak alkalmazása önöknek nem is felel meg...

Nos tehát, amint már önöknek mondtam... vagy még nem mondtam... ennek a vendéglátó háznak a gazdája hosszas betegeskedés után meghalt.

Ez szombaton történt.

Vasárnap este elmentünk a házba, hogy a családnak részvétünket kifejezzük. Mivel pedig az elevén ember nem él meg sem a szavakból, sem a részvétből magából, a háziasszony kiment a halashordóhoz, hogy nekünk vacsorát szolgáljon fel.

A szomszéd szobában a holttest feküdt, a férj, a két leány atyja. Mi némán ettünk a halból. Hirtelen az asszony felsóhajt és így szól:

— Jó Isten, igen, pénteken este még] a boldogult férjem evett a halashordóból és most itt ülünk mi és az ő ikráit eszszük...

Az ügyvéd fölemelte borospoharát, amit közben újra maraschinóval megtöltött, barátságosan és megnyugtatón intett feleségének és azután befejezte elbeszélését...

A halott férj iránt érzett ez a kegyelet oly kevésbé látszott köznapinak; viszont oly bizalomkeltő volt számomra, hogy még azon a napon arra a meggyőződésre jutottam, hogy a kegyeletes özvegynek egyik, vagy a másik lánya nélkül nem tudok élni.

És bár ez az eset nem köznap, azért mégis ez lett az én életem nagy tényvé.

## INNEN-ONNAN.

**Kitüntetések.** Gulliver a törpék közt, — ez a magyar City. Amerikai elmék, amerikai szellemek, amerikai vállalkozások: egy agrikultur gyarmatország kellő közepén. Igen: az ország szive tulnőtt, tulfejlett, tulhízott az országon magán és villámgyors tempóban, szinte máról-holnapra, egy új világ támadt itt, új típusokkal, új ideálokkal és új arisztokráciával, és ez az új arisztokrácia most éli a multját, — száz és száz esztendőt egy óra alatt. Az új arisztokrácia azzal kezdte, amihez a régi most — száz és száz év után — ér el: a munkával. Most, a napjainkban éli a hőskorát és a vezető alakjait máris száz monda és mitosz aranyköde borítja be. A világ legelső arisztokratája: Habsburgi Ferencz József is szeretettel nézi ezt az új világot s most — legujabban — nagy kitüntetésben részesítette két tagját: *Weisz Fülöpöt*, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank vezérigazgatóját, és *Fellner Henriket*, az intézet igazgató-

sági tagját. Csupa tudás, karakter, üzleti zsenialitás mind a kettő, s a teremtő munka harczmezején ma is friss erővel, ambícióval szolgálják hazájukat, itthon is, idegenben is, a messze Keleten, ahol üzleti imperiálmusuk csodával határos győzelmeket vívott ki Magyarországnak. Most a legelső marsall tüzte a mellükre a vitézségi érdemkeresztet: a Ferencz József-rend középkeresztjét a csillaggal.

\* \* \*

**D A mikádó.** A gyász hangulatát folyton zavarja egy operettcím, amely gyerekkorunkból jut eszünkbe. Ebben az operettben a mikádó egy vörös kofa-esernyővel tánczol a színpadon, ahogy azt annak idején a vidéki rendező elképzelte, s a ferdeszemű mikádónak rossz kis kóristalányok fricskálták fel az orrát, akik gésáknak voltak öltözve és teás-findzsával tipegettek. Ma is nevetünk ezen az emléken. Innen van tehát, hogy a zord-szakállu *Mucusu-Hito*-nak a halálát valami nagyon furcsa borzongással fogadjuk. Hiába olvassuk, hogy egy hívő buddhista öngyilkos lett, a császáráért és a görögtüzet gyújtogató fotográfusokat a gyász éjszakáján meglincselték, ez is operettizű s az marad örökre. Mi, akik husz és harmincz között vagyunk, olyan generációból cseperedtünk fel, amely vig operettnek látta a vén japáni könyveket, az üvegtornyokat, a mikádót. A mai diák három japán nevet tanul meg: *Hokusai*, *Hata* és *Mucusu-Hito*. Megtanulja, hogy a sárga császár az agóniában is dolgozik, csataneveket mormol, sztratégiát kovácsol. Aztán megtanul még egy fontos adatot. Azt, hogy csak a nép gyászolta az ősi gyászában, a fehérben, az udvari hercegek fekete ruhát öltöttek, legelőször európai gyászt. Ez a fekete-fehér játék nagyon komoly jel egy ősi nép történetében. Mit jelent? Nem kevesebbet, mint hogy a japánok eddig csak dolgozni tudtak európai módon. Most már úgy is sírnak. Okunk van félni tőlük.

\* \* \*

— **Neusser.** Berlin tagadhatatlanul közelebb van hozzánk, mint Wien, szálaink az osztrákok fejei felett futnak el, s a legtöbb orvos, mikor mesterségében gyónni és áldozni akar, Berlint keresi föl: de a Neusser tudományos profilja a nacionálizmus kódén is átlátszott hozzánk. Sokan tisztelték és becsülték őt, főleg a betegek között, kik nem mindennapi protekciókat hajtottak föl, hogy eléje jussanak. Mert Neusser nem tömegeket kezelt: elzártan élt, és kissé elvonultan is, egy héten csak háromszor nyitatta ki a lakását, hogy mérhetetlen tudását aprópénzre váltsa föl. Mondják, gazdag ember volt, és még a divattól is független: jó apától valónak kellett lenni, akinek elfogadta a tizedeit. A tudomány piacán egészen egyedül sétált, elméleteket és íróasztal-dicsőségeket nem gyártott: alig lehetett a szavát hallani, amit irt, jóformán pár füzetre terjedt. A sziv volt a szükebb terrénuma, bár otthon volt ő mindenben, s józanságban, tapasztalatban és kritikában csaknem klasszikussá érett. Annak a szellemnek volt továbbvivője, mely Nothnagelben csucsosodott ki, s amely legnagyobb értékét adta a ma már lefelé hajló bécsi iskolának — a mostaniak között ő és Eiselsberg voltak a bécsi fakultás diszei. A tanítványai, s akiknek alkalmuk volt vele beszélni, a legnagyobb rajongás hangján beszéltek róla: mindazt, ami a belgyógyászatban, e kiválóan talmud tudományban érték, ráaggatták a plasztronjára. Nyilván egyéb rendjelei is voltak, mert a civiliz orvosok között ő fordult meg legtöbbször a Burgban. Mindez nem kápráztatta el őt; az volt, aminek mindenki hívta: önmagának és a tudománynak iskolája.

\* \* \*

♂ **Vass Károly.** Komoly, hüvös bürök taposómalmában szürkére sikált név plakátokon nem láttad, ujságokban se sose olvastad, a Parnassuson, ha kóboroltál, nem találkoztál vele

és ha — mit tudom én — egy-egy statisztika név-vadonában szembekerültél vele, annyit se gondoltál mellette, mintha ezt hallottad volna: bikk-fity! És most egy pillanatra kicsillan ez a név — a következő pillanat már csak hült helyét találta — és egyszeribe tele lett vele az a furcsa, iromba világ, amit egész szemérmetlenül »magyar közélet«-nek szoktunk nevezni. És a kázus, amely a birói hivatalszoba mélyéről a »közélet« élére vetette, és a mód, ahogy ez történt, és az egész tabló: az egy nagy darab hazai korkép. Az a bizonyos csöpp, amelyben ott villog a tenger minden büve, büne . . . Vass Károly, a vizsgálóbíró, úgy találta, hogy a bírónak nem kell sem lelkiismereti, se politikai kényszerzubbonyt viselnie, és anélkül hogy demonstrálni akart volna: olyan szürke és szimpla hivatalossággal, mint aminővel a Mindegyhogyhogyhivják János csirkefogásában dönt, végzésileg kimondta, hogy a budapesti rendőrség át akarja helyezni Szibériát Budapestre. Ez a mentsvárunk: a magyar bíróság függetlensége megmaradt a sok morális rom és törmelék közt és levett kalappal állunk meg Vass Károly előtt, aki odavetette magát a policzia féktelen hajtókeréke elé és egy — Európába is áthalló — »fiat iustitia et pereat mundus«-szal megállította vad forgásában. Ez a különbség ebben az ügyben Vass Károly és a rendőrség közt: a bíró jelszava az volt: veszszen minden, csak az igazság győzzön, a rendőrségé pedig: veszszen minden, csak az igazság ne derüljön ki. A bíró az igazság öre, a rendőr a rendé, — és igazságról talán még lehet beszélni, de rend csak a temetőben van.

\* \* \*

4. **Az ünneplő pruszlik.** Egy kicsi tót cselédről és a bánatos szemü názárethi emberről írta ezt a verset az élet. A kenderhaju, kékszemü Hankáról, akinek nem volt ünneplő pruszlikja, piros- és sárgavirágos, gyöngyös pruszlikja, és a keresztrefeszített Jézusról, aki az oltárképről jóságosan nézett le az ő legkisebb szolgálójára, a bűnös kis tót cselédre. Mert a kenderhaju Hanka nagy vétket követett el, szörnyű szentségtörést, mint testvére a bűnben, a Miasszonyunk bohócza, aki cigánykereket hányt a Notre-Dame szobra előtt. A kékszemü Hankának nem volt tarka pruszlikja és elvitte a Názárethi oltárterítőjét, a Názárethiét, aki Isten, és aki nem akar tetszeni senkinek cifra ruhában. És a Jézus asztalának aranyos kendőjéből varrt magának ünneplő köntöst Hanka, a kenderhaju, a kékszemü kis szolgáló, — ó szent püspök urak, aranykeresztes jámbor papok, ne haragudjatok rá nagyon és ne bántsátok érte. Nézzétek meg előbb a keresztben azt a bánatos tekintetű embert, nézzétek, mintha mosolygós, szelíd, megbocsátó mosolygás tenné sugarassá az arcát egy pillanatra. Nem, ő nem haragszik Hankára, a boldogtalan, szegény kis tót cselédre, aki hűtlen lett hozzá és meglopta őt, mert valakinek tetszeni akart a vasárnapi nagymiséen.

## SZINHÁZ.

**Vendég a szinkörben.** Szinrekerül K. Hegyi Lili vendégszerelésével: Az elvált asszony. Operett három felvonásban. Pontosabban: rögtönzés, commedia dell' arte. A librettóból, mire eljut a magyar vidékre, nem marad más, mint a váza. (Szerencsére.) Ellenben kerül bele néhány új trükk és tréfa. Ezt az operettet nem a librettisták írták. Hanem: mindenki, akinek dolga akad véle. A rendező, a fordító, a bécsi kómikus, a pesti, aki a bécsit utánozza, és a vidéki, akinek a pesti a mintaképe. A függöny felgördül. A karhölgyek szemérmesen mutogatják a harisnyáikat, amelyek közül nem egyen, nyilván a nagyobb realizmus kedvéért, stoppolás látszik. A törvényszéki elnök rezignáltan beszéd- és értelemgyakorlatokat végez. A kómikus bizonyítja, hogy a

kómikum a vidéken körülbelül egy a zsidó faji jelleggel, nélküle elképzelhetetlen. Scropp! jelenti a törvényszéki szolgáló. Doktor Vaggon Liccs, mondja a bíró. (Ez az első viccz a darabban. A kómikus viccz. A hálótudományok doktora. (Ez a második viccz. A fordító írta a szövegkönyvbe.) Doktor Vaggon Liccs megjelen. Szeréplésének az ad különös zamatot, hogy a beszéde olyan, mintha polip lenne az orrában. Ez Budán az ellenállhatatlan kómikum erejével hat. Vanderloo kisasszony! A nézőtér megmozdul. Ez a vendég. Ez ő. Egy filigrán, kicsi hölgy jelenik meg a »fenékszínen«. Kecses nipp, gráciával tele. A közönség szinte feliszsa a tekintetével. Ez a pillanat alkalmas arra, hogy megfigyeljük az operettszabrettek kulturmisszióját a magyar vidéken. Mert Buda a vidéket képviseli Pesten, és a vidék urihölgyei, ez tagadhatatlan, az operettszabrettektől tanulják el a szerelmi formanyelvet. A primadonna kedves és üdítő jelenség. Van asszonygyénisége. Csinnal öltözködik, a beszéde édes, a mozdulatai Sassy Csaba rajzait juttatják az eszünkbe. Kár, hogy a szöveget így tagolja: há-lókupe, há-lókupe. A hangocskája a magasságba kissé merészen lendül, és ha a lendület nem sikerül, a művész nő megtoldja egy mosolylyal. Ilyenkor az egész asszony nevet. A szeme, a finom vonásu orra, a hófehér foga, a platina plomba és a karcu cipellője. Kissé sokat nevet. Stílusában — mert van stílus e kicsi hölgyben — az egyetlen szépség-hiba az ökonómia hiánya. A második felvonásban nagy, fehér strucz-toll-legyezővel jelenik meg. Ugy használja, mint a tánczosnő a fátylakat. Leleplezi, felfedi magát vele. E kedves játékot azonban nem miveli a kellő mérséklettel. A legyező lassankint legyőz, elnyom, kiszorít mindent. A kosztümök elszintelenednek, a karhölgyeket nem veszsziük észre, a szöveget nem halljuk, a zene elsuhan a fülünk mellett. Elsülyed a színház, a díszletek, a Horváth-kert, Buda, Pest, minden. Csak a legyező van. A nagy, fehér strucz-toll. Ragyog. Kábit. Tündököl. Ott áll az akció kellős-közepében. Amikor véletlenül eltörik, megkönnyebbülten lélegzünk fel. Ezzel a technikával hívja fel a figyelmünket mindenre. Pedig sükségtelen. A kvalitásai eléggé szembe-tűnőek. Jána jelenete következik. Jána Budán heroinává avanszált. Hochdramatisch, csupa pátosz és nagyszerű lendület. Keserű gunyakazajból egyest érdemel, az érzés-teli jelenetek alatt pedig meghatottan békülnek ki a haragvó házaspárok a nézőtérén. A két primadonna összekerül az utolsó jelenetben. És amikor Jána a legéreztelebb román czát zengi, az ellenprimadonna a balfenéken apró mókát kezd a kómikkussal. A közönség figyelmét a móka lefoglalja teljesen és az érzésteli románcz — fuccsba megy. És az egész darabban ez a betoldott epizód a legkedvesebb . . .

(—la.)

## Művészet.

### Nagybánya.

Ma már forró, perzselő nyár van, de még nagyon élénk emlékezetünkben van a tavasz is. Nemcsak a május, a virág-fakasztó, rózsaszín-fehér hónap, hanem a rügyezés ideje is, a nedves márcziusé, amikor alighogy ki mertek bujni az apró zöld pettyek, amelyeket vad haraggal fenyegetett az idősebb bátya: a tél. Lám, minden haragja hiábavaló volt, elmultak a féls napok, a bártortalan kísérletező perczek, a bizonytalanság pillanatai, tavasz lett, koszorus, virággal ékes, és elmult az is, vége van annak is, érlelő meleggel régen elkövetkezett a nyár. Furcsa, de jóleső dolog ilyenkor, nyár közepén visszagondolni a kezdő tavaszra, azokra az időkre, amikor még nem is volt biztos, hogy ennek a tavasznak nyara lesz. Milyen szerény és bizonytalan volt mindaz,

ami mostan hatalmas és biztos, milyen jó kacagni az elmúlt kétségeken és nyugodt meglepéssel venni tudomásul, hogy nem lett másképpen, hogy úgy lett, amint akartuk.

Nagybánya ma jubilál; ime a kicsi zöld rügyek hogy megnöttek, hogy megizmosodtak, hogy kisütött fölöttük a magyar művészet napja. Szinte hihetetlen, hogy ez a művészet valamikor nem volt egészen biztos a dolgában, hogy mindaz a nagyszabású, erős grand art, amely most Nagybánya multját képviseli, valamikor merész és kétés érzelmekkel fogadott forradalmi fellépés volt. Néhány nappal ezelőtt végigmentem a Szépművészeti Múzeum belső termein: ott álltak szépen, sorjában azok a képek, amelyek most a nagybányaiak művészetét dokumentálják. A Múzeum adta őket kölcsön, mert most már az övé ezek a képek, azokba a csarnokokba kerültek, amelyek a magyar művészet reprezentálására vannak hivatva. Furcsa ilyenkor, ezekben a termekben, ezek előtt a képek előtt visszaemlékezni azokra az időkre, amikor a nagyon tisztelt magyar intelligencia következetesen és gondolkodás nélkül mázolyokoknak nyilvánította, és nem volt szíve ahhoz, hogy megértse, amit a nagybányai művészek színei és vonalai beszéltek. Pedig ezek a színek a nagybányai erdők, mezők zöldjét, a hazai virágok pompás tarkaságát, a magyar hegyek szelid hajlásait adták vissza, testvérei voltak mindannak, ami szépség itt körülöttünk, a mi földünkön van. A nagybányai művészetnek mindenekelőtt és talán mindenekfelett az volt a legnagyobb érdeme, értéke és jelentősége, hogy izig-vérig magyar művészet volt, odatapadt a magyar paysage-hoz, belőle, vele és általa élt. Sok müncheni hagyományból áthazudott, diszmagyaros álmagyarság után itt kezdődött a tulajdonképeni nemzeti piktura.

És szerencsénk volt, határozottan nagy szerencsénk, mert Nagybányán olyanok ragadták meg a művészet fegyverét, akik ennek a fegyvernek a forgatására születtek. Nagy és eredeti talentumokat dobott ki magából ez a telep, olyanokat, akik ma már kritikán, gáncsolódáson, kételkedésen túl a legelső sorban képviselik a magyar kulturát. Könnyen haladtak, ugyszólván minden zökkénés nélkül, mert biztak az igazságaikban és érvényre tudták juttatni az igazságaikat. És milyen igazságok voltak ezek! Egyszerre hőmpölygő, ellenállhatatlan erejű tömegben tódultak felénk a modern művészet igazságai, a tiszta látásé, az őszinteségé, mindazok a princípiumok, amelyek emberivé és művészivé tették a művészetet. Ez a második nagy dolog, amelyet Nagybányának köszönhetünk: a modernség megfészkelése. Ma — a magyar művészet diadalmas nyarában — felmérhetjük, hogy mit jelentett számunkra a modernség. Előtte is volt művészetünk, előtte is voltak tehetségeink, de hol volt a magyar művészetnek az a megkapó, impozáns ereje, amely azóta a művészet dolgában a legelső közé emelt. Az iskolás művészet nyugétól való felszabadulás, a téli álom hosszú kódéből való felébredés, a békójukból kiszökött erőnek hatalmas fellélekzése volt szükséges ahhoz, hogy az üveg-házi palántából virágba borult, gyümölcsöt érlelő faóriás fejlődjék. A nagybányaiak fellépése a magyar művészet fellélekzése volt, s diadalmas élet fejlődött belőle a művészeti kultúra egész vonalán. Mindazt, amit elértünk, a külföldi tiszteletét, elismerését, a magyar talentum jövőjébe vetett

bizalmunkat annak köszönhetjük, hogy el tudtuk szakítani a járószalagot, amely avult sablonokhoz kötött, hogy függetleníteni tudtuk magunkat a konvencionálismustól, amely minden művészet haladásának megöloje. A magyar művészet szabadságharczában voltak a nagybányai piktorok az első harcosok, s azért kell hogy most — a művészet forró nyarában — mélyen megsüvegeljük a művészeket s a várost, amely a művészeknek és a művészetnek tanyát adott.

Kettőt pedig megjegyezhetünk magunknak ennek az ünneplésnek alkalmából. Hinni kell, kétszeresen hinni kell. Hinni kell a magyar tehetségben, de ami annál nevezetesebb és nehezebb is: hinni kell az ujat akarásban. Hinni kell azokban, akik megúnják az ábéczés könyvet, földhöz vágják a sémákat és a saját fejük után indulnak el a művészet harcos pályáján. Mert a tekintély szép és nagy dolog, de csak a multat illeti és nem vonatkozhatik a jövőre. A nagybányai művészek jórésze ma nagy, talán világhírű művész, de sohasem lett volna belőlük semmi, ha nem mertek volna szakítani a tekintélyekkel és — elnyelve a közmegebotránkozást — nem indultak volna a saját utjukon. S a nagybányaiak ma nagy, talán világhírű piktorok, tekintélyek, de a fiatal magyarokból talán sohasem lenne semmi, ha most már nem tudnák magukat függetleníteni a tekintélyektől. A művészet mindig halad s a haladása az első pillanatra mindig meglepő, mert új, de éppen azért reményteljes, mert új. S mi mindig olyan szeretettel és bizalommal kell hogy forduljunk az új művészet felé, mint amilyen mély tisztelettel hajtjuk meg a fejünket a magyar művészet-történetnek ama fényes fejezete előtt, amelyet Nagybánya képvisel.

Jean Preux.

Egy ajándékhoz. Az ajándékozás mindig uri és gavaléros dolog, a leguribb és leggavalérosabb akkor, ha nem beszélnek róla. Tulajdonképpen nem is illik beszélni róla, mert a hajlandóság, amely az ajándékozót indítja, s a tett, amelyben a hajlandóság formát ölt, az ajándékozó legmagánabb ügye, amelyhez senkinek nincsen semmi köze. Egy valaki azonban mindenesetre beszélhet róla, s ez a valaki a megajándékozott, aki akármiféle módon kifejezésre kell hogy hozza a háláját az iránt, aki megtisztelte és megajándékozta őt abban az ajándékozásban, amelyről most beszélünk. Mi vagyunk a megajándékozottak, mi és önök, igen tisztelt olvasóink és az egész magyar kultúra. Schweiger Imre ajándékaról van szó, amelyet az Iparművészeti Múzeum kapott s amely két szempontból is nevezetes. Először azért, mert Indiából jött, valakitől, aki számos esztendő óta ott él a földgömb másik felén. S éppen a távolság az, ami az ajándékozást nevezetessé teszi, mert a műtárgyakkal együtt egy csomó magyar érzést küldött felénk Schweiger Imre, amelyet a távollét nem tudott kiölni belőle. S ez a magyarság számunkra éppen olyan értékes, mint a műtárgyak, amelyeknek iparművészeti kulturánk igen jó hasznát fogja venni. Akár innen, akár onnan nézzük tehát a dolgot, Schweiger Imre mindenesetre kiérdemelte tőlünk azt a meleg, köszönő üdvözlést, amelyet mi szívesen küldünk feléje.

**Uriasszony csakis Brázay-féle Salus pipereszappánt használ!**

**Alkalmi ékszer-áruk kaphatók: SCHÖN GÉZA** \*\*\* ideiglenes helyiségében \*\*\*  
Budapest, Egyetem-u. 11. sz.

## IRODALOM.

## Az állatok beszélnek.

(Colette Willy: Sept dialogues de bêtes.)

Ma délután a diványon egyfektemben elolvastam Colette Willy legújabb könyvét, a hét állathistóriát, amelyben a kutya és a macska, a férfi és a nő folytat elragadó párbeszédet. A férfi és a nő — amint az író megjegyezi — »kevésbé fontos személyek«. Toby, a kutya és Kiki, a macska érdekel leginkább. Drága nyári olvasmány, amely az embernek egész délutánját betölti és megédesíti. Annyi meszterkedés után vajjon mivel hat az író? Azzal, hogy nagyon egyszerű. Ez az egyszerűség pár perc múlva megdöb-bent. Tudjuk, milyen nehéz egy idegen ember lelkébe beférkőzni. Már művészet kitalálni, mi lappang egy falusi kántor homloka mögött és milyen szavak születnek meg bizonyos pillanatban a segédjegyző, a villamos-kalauz, vagy a lócsiszár száján. Mégis sokkal nehezebb lehet ez. Mennyi vizet kell átusznia, mennyi hegyet kell megmásznia annak, aki egy szellemi mimikrivel a kutya koponyájába bujik bele és az öntudata egy ideig csak a macska pupilláján ragyog. Fegyelem és figyelem, erő és báj, hanyagság és elegancia van Colette Willy könyvében. A harmadik lapon már állatperspektívát lát az olvasó. Az emberek óriások, akik sok tekintetben értelmetlenül élnek. Például óráig foglalkoznak azzal, hogy a szép tiszta papírt bepiszkolják lila mocsokkal, kapirgálván rajta, mint az egerek. Különbö is sok probléma van. Vajjon szép állat-e a ló? Aztán mitől mozognak a fák? Jó-e a víz, a tűz, a kályha melege, s ki kedvesebb, a gazda, vagy a gazdasszony? A kutya és a macska véleménye eltér egymástól. Közben azonban megegyeznek valamiben, abban, hogy a »mozdulatlanság«-ot nem szeretik, mert ez — sejtik — valami rosszat jelent. Itt a halál problémája. Valahol az őserdőben még mindig így filozofálnak a vademberek. Colette Willy ősméri az állatjait, akár a szalóban fekszenek, akár a réten pipacsok között hajráznak, vagy összelapulnak az ember közeléig, mint a döglött papucsok, ő mindig érti, bámulja, szereti őket, gyerekesen, boldogan, franczia szívvél. A francziák az állatokat »alsóbbrendű, testvéreink«-nek nevezik.

Ez a rövidhajú exotikus nő így ugrik be az irodalomba két idomított állatjával, annyi készséggel, mint egy cirku-szos nő. A dresszurája azonban lelki. Nem selyempapirossal bevont karikákon és lovaglóstoron kunsztognak az állatai, nem zongoráznak, és nem esznek késsel és villával. Ez seké-lyes produkció volna. Amellett hogy vonaton utaznak, hogy részese a kultúra minden áldásában és átkában, a langyos fürdőben, a diétában és a ricinus-olajban, mind a kettő megmaradt a maga ősi vadságában és a kutya kis farkas, a macska pedig kis tigris. Egy egész könyvön át beszélgetnek, anélkül hogy kiesnének a szerepeikből. A macska szülő-szinü szemével nézi a napot, uri és arisztokratikus, csak kérni lehet, parancsot nem ismer, érzi, hogy valamikor keleti papok hódoltak neki. A kutyának egyetlenegy ember-gondolata sincs. Csupa lompos, meleg, hü kutya-gondolata van, apró kutya-öröme és apró kutya-bánata: »Jaj-ezek a legyek, ezek a legyek!... Ha egyet is látok, a szemeim majd kiugranak a fejemből. Mit csinálnak? Kitém a szá-jam, viczoritom szörnyű fogaim (hallod, hogy csattognak?) és hopp! a feneállatok egyszerre elillannak. Jaj! a füleim! jaj! a barna, puha hasam! a tüzes-izzó pofám!... Ni, most

az orromon egy, látod? Mit tegyek? Rábandzsitok, ameddig csak bírok... Most megint két légy van itt? Nem, csak egy... Nem, kettő... A levegőbe hajtom őket, mint a czukordarabkákat. A semmit harapom... Nem bírom. Utálom a napot, a legyeket és mindent!...« A czicza azonban hisztérikus, riadozó, diabólikus: »Migrénem van. Nem látod a halántékaim majdnem csupaszbőrén, kékes és át-tetsző race-bőrömön az üterek kopogását? Iszonyu! Hom-lokom körül az erek összezsavarodó viperák, kis gnóm ko-pácsol az agyvelőmben. Jön a vihar. Istenem, de szenvedek. Hogyha kibujhatnék a bőrömből és a bundámból, ahol majd megfulladok, hogyha kiugorhatnék magamból a hűvös viharba, mint egy meztelen egér. Ó, kutya, te nem látod, de én érzem, hogy mindegyik szőrszálamon elektromos szikrák bizseregnek. Ne jöjj közelembre: két lángcsóva csattan ki belőlem...«

Ime, a francziák állatlátása. Régóta felválták a papa-gályok nyelvét. Nem kételkedem, hogy az operatőr német volt. De az is bizonyos, az állatok lelkét a latin fajok szólal-tatták meg igazán, az a fajta, amely Aesopus-t, Phaedrus-t és La Fontaine-t szülte, és hogy ez a könnyű könyv oly vá-lasztékos örömet okozott nekem, talán onnan van, hogy a gondolat kétezer évig érett és egy ősi kulturán át szűrődött át, amíg hozzám ért. Aesopus és Phaedrus állatai oktatóak, La Fontaine-éi már okosak. Ismerem a párnassienek millió színű kolibrijait, arany-fekete párduczait, titáni macskáit, amelyek a fakó holdfényben kóborolnak zöld szemekkel. Festőiek és hősiek. Rostand-nak a tekenősbékája szellemes, a darazsa, a legye, a szunyogja is rimekben beszél. Anatole France-nál a kutya szatirikus filozófus, Maeterlinck-nél naiv lírikus, Jules Renard-nál raffiniált, kissé précieux, kissé humoros. Ezen a gazdag skálán fejlődött Colette Willy a mai könyvéig. Az ő állatai egyszerűen — szépek.

L—i.

## Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

A mittweidai technikomot, melyben elektro- és gépészmérnökök, vala-mint technikusok és művezetők képezetnek ki állami felügyelet alatt, évenként 2—3000 növendék látogatja. Az elektrotechnikai, valamint a gépépítési oktatás az utóbbi években jelentősen ki lett terjesztve és dusan felszerelt szertárak, laboratóriumok (elektro- és gépészmér-nökök számára), műhelyek, valamint géptelepek stb. által hathatósan lesz támogatva. A téli félév (tanszak) 1912. október 15-én kezdődik. A szeptember 30-án kezdődő ingyenes előtanfolyamokra a felvételek már szeptember közepén hétköznapokon eszközöltetnek. Részletes programot és értesítőt a »Technikum Mittweida« (Szász királyság) titkársága kívánatra költségmentesen küld. Az intézettel kapcsolatos 3000 négyszög méter területet elfoglaló tanuló gyári műhelyekben önkéntes gyakorolások gyakor-lati kiképzés céljából felvételt nyerhetnek. A technikum, valamint a vele kapcsolatos precíziós műhely az összes kiállításokon, amelyek rész-tvét, kiváló kitüntetésben részesült. Plaueni iparkiallítás: Plauen város kiállítási érme »kiváló eredményekért. Lipcsei iparkiallítás: királyi állam-érem »a technikai oktatásügy terén kifejtett kiváló eredményekért«. Lütichvi világgiallítás: »Prix d'honneur«. Zwickaui iparkiallítás: arany-érem kiváló eredményekért.

A női szépség titka, hogy a toilette-asztalról ne hiányozza-nak a hírneves Kriegner-féle Akácia-szépítőszerek, mint a páratlan akácia-arckkenőcs, akácia-puder és akácia-szappan, melyek kaphatók a Kriegner gyógyszertárban, Budapest, Kálvin-tér (Baross-utca sarok). Postai szétküldés naponta.

Női	A Pozsonyi Kereskedelmi és Iparkamarától fenntartott nyilvános, három évfolyamu	
	<b>Felső Kereskedelmi Iskola POZSONYBAN</b>	
	Erlettségi vizsgálat.	Állásközvetítés.
Erlettsítőt kívánatra küld:		Internátus- AZ IGAZGATÓSÁG.

# JORICIN

igen kellemes ízű, biztos hatású, enyhe hashajtó! Nagy üveg 1 korona, kis üveg 60 fillér, 6 koronán felül franco küldenek a készítő: Basch és Szamosy gyógyszerészek, Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-ut 25/B. szám.